

TEMAGRUPPEN UNGA I ARBETSLIVET

Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2014:1

Lärdomar från arbetsmarknadsprojekt för unga

En samlad analys av 61 utvärderingar av ungdomsprojekt
finansierade av Europeiska socialfonden 2007–2013

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Temagruppen Unga i arbetslivet

Temagruppen Unga i arbetslivet ska verka för att erfarenheter och kunskaper tas tillvara från projekt som har finansiering från Europeiska Socialfonden. I temagruppen samarbetar Arbetsförmedlingen, Communicare, Försäkringskassan, Skolverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting samt Ungdomsstyrelsen.

© **Ungdomsstyrelsen 2014**

ISSN 1651-2855

ISBN 978-91-85933-77-8

projektledare **Oscar Svensson**

grafisk form/omslag **Marcus Westfal**

distribution **Ungdomsstyrelsen**, Box 17801, 118 94 Stockholm

tfn **08-566 219 00**, fax **08-566 219 98**

e-post: **temagruppen@ungdomsstyrelsen.se**

Förord

Under perioden 2007–2013 har hundratals arbetsmarknadsprojekt för unga delfinansierats av Europeiska socialfonden i Sverige. När perioden nu går mot sitt slut blir frågorna allt fler om resultaten av det arbete som har pågått runtom i landet. Med denna rapport summerar Temagruppen Unga i arbetslivet resultaten från ett sextiotal utvärderingar av ungdomsprojekt.

På uppdrag av Temagruppen Unga i arbetslivet har Tranquist Utvärdering analyserat ett sextiotal utvärderingar. Analysen bygger vidare på rapporten Utvärdering av arbetsmarknadsprojekt för unga (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012a). I den gjordes en förstudie av ett tjugotal utvärderingar tillsammans med en enkätundersökning riktad till utvärderare.

Rapporten ger erfarenheter som kan användas i utveckling av projekt och verksamheter som riktar sig till unga. Genom utvärderingarna lyfts många framgångsfaktorer fram, och i en del fall hinder i och kring projekten.

Erfarenheterna kan också användas för att få ut ännu mer av utvärderingsfunktionen under kommande programperiod inom Europeiska socialfonden. Vår förhoppning är att rapporten kan bidra till att framtida utvärderingar, för projekt med stöd från socialfonden och projekt och verksamheter i stort, får en ökad användning.

Genomgången visar tydligt att utvärderingarna idag har begränsat värde för långsiktig kunskapsutveckling inom arbetsmarknads-, utbildnings- och socialpolitiken.

Temagruppen Unga i arbetslivet vill tacka Joakim Tranquist, Jessica Tranquist och Harry Petersson för deras arbete med analysen. Ett tack går också till Oscar Svensson, utredare i temagruppen Unga i arbetslivet, som varit projektledare.

Susanne Zander

Ordförande, Temagruppen Unga i arbetslivet

Innehåll

Sammanfattning	5
Diskussion och förslag från Temagruppen Unga i arbetslivet	6
1.1 Frågan om en kunskapsbaserad arbetsmarknadspolitik	6
1.2 Gemensam ram men splittrad bild	7
1.3 Vikten av ett socialt sammanhang	7
1.4 Utvärdering för projektets, projektägarens och fondens bästa	8
1.5 Svårt att beskriva metoder och arbetssätt samt deras effekter	9
1.6 Förslag från Temagruppen Unga i arbetslivet	10
2 Inledning	14
2.1 Uppdrag – metaanalys som grund för kunskap	14
2.2 Metaanalysens frågeställningar och disposition	15
3 De granskade utvärderingarna	17
3.1 Ovanligt med beskrivningar av syfte, metod och modell	17
3.2 Utvärdering för att stödja projektens processer	18
3.3 Projekt mål som främsta grund för bedömning	18
3.4 Fallstudier som stödjer projekt men inte kunskapsuppbyggnad	19
4 Utvärderingarna om projektens arbete	20
4.1 Oklara uppgifter om deltagarna i projektet	20
4.2 Målgruppen har ofta större och mer komplexa behov än planerat	20
4.3 Konkurrens mellan projekt och verksamheter	21
4.4 Deltagarnas erfarenheter svåra att fånga	22
4.5 Direkta resultat och långsiktiga effekter	24
4.6 Många beskrivningar av framgångsfaktorer i projektarbetet	25
4.7 Försvårande omständigheter för lyckat projektarbete	27
4.8 Jämställdhetsintegrering och tillgänglighet	30
4.9 Samverkan ofta i fokus – men sällan utvärderad på djupet	31
4.10 Hållbarhet – tillvaratagande av projektens arbete	33
5 Sammanfattande analys	37
5.1 Varierande kvalitet i utvärderingar med processer i fokus	37
5.2 Unga – en svår målgrupp med komplexa behov	37
5.3 Socialt stöd ger grund för fortsatta insatser	38
5.4 Hinder inom och kring projekten	38
5.5 Samordning av stöd – betydelsefullt, men inte alltid enkelt	38
5.6 Svag strategisk påverkan	39
5.7 Vad säger utvärderingarna, och vad säger de inte?	39
5.8 Besvarar projektutvärderingarna övergripande frågor?	39
5.9 Liten samordning av utvärderingar resulterar i projektfokus	40
5.10 Utvärderingen i nästa programperiod	41
5.11 Ungdomsprojekten skapar mervärde	41
Referenser	42
Bilaga 1 – Granskade rapporter	46
Bilaga 2 – Urval och analys av utvärderingar	52

Sammanfattning

På uppdrag av Temagruppen Unga i arbetslivet har Tranquist Utvärdering genomfört en metaanalys av utvärderingar av ungdomsprojekt som finansierats med stöd från Europeiska socialfonden under programperioden 2007–2013.

Syftet med studien är att få kunskap om metoder och arbetssätt, implementering och identifierade strukturella hinder i genomförandet av arbetsmarknadsprojekt riktade till unga samt om utvärderingarnas kvalitet. Metaanalysen har omfattat 61 utvärderingsrapporter.

De huvudsakliga slutsatserna är följande:

- Socialfondens resurser har bidragit till att skapa goda förutsättningar och en resursförstärkning i projekten som innebär mer tid och personal till varje enskild deltagare än i ordinarie verksamhet.
- Projektens arbete leder ofta till att unga tar sig vidare till arbete, studier eller andra insatser.
- Exakt vad som leder fram till denna utveckling är det svårt att få grepp om eftersom arbetsformer och metoder inte har prövats och värderats i detalj.
- I utvärderingarna finns få referenser till varför projekten valt att arbeta med olika metoder.
- Fokus i utvärderingarna ligger ofta på projektpersonalens personliga möten med unga deltagare.
- De studerade utvärderingarna har en mycket varierande kvalitet.
- I många rapporter är den vetenskapliga förankringen svag.
- Utvärderingarna är oftast isolerade fallstudier vars nytta i första hand ligger på projektnivå.

Diskussion och förslag från Temagruppen Unga i arbetslivet

Inledningsvis reflekterar Temagruppen Unga i arbetslivet över resultaten av metaanalysen kopplade till tidigare erfarenheter. Avsnittet avslutas med temagruppens förslag på framtida insatser.

1.1 Frågan om en kunskapsbaserad arbetsmarknadspolitik

Metaanalysen har inte gett något svar på frågan vad som ligger till grund för de val av metoder och arbetssätt som projekten gjort genom att studera utvärderingarna. Baseras valet på befintliga erfarenheter och kunskap i verksamheten eller inom forskning, eller olika inriktningar inom politiken eller är det helt andra mekanismer som ligger bakom valen? Inom både socialpolitiken och arbetsmarknadspolitiken har konstaterats att statliga och kommunala verksamheter i allt för liten utsträckning utgår från kunskap om vilka effekter olika arbetssätt, insatser och metoder har (SOU 2008:18, Riksrevisionen 2011). Detta gäller inte minst arbetsmarknadspolitiken.

Riksrevisionen (2010) har betonat vikten av en mer evidensbaserad arbetsmarknadspolitik när åtgärder introduceras eller avskaffas. I en översikt av kommunala arbetsmarknadsinsatser har konstaterats att det finns få vetenskapliga studier som visar på effekter för deltagare i olika åtgärder och att "... detta är ett område där det i stort sett saknas vetenskapligt underlag för att uttala sig om hur åtgärderna faktiskt fungerar och vilken effekt de har" (Thorén 2012, s. 45).

Kunskapsutvecklingen inom socialt arbete har formulerats i termer av evidensbaserad praktik, något som framöver också kan få ökad betydelse inom arbetsmark-

nadspolitiken jämfört med idag. Evidensbaserad praktik innebär en sammanvägning av den bästa tillgängliga kunskapen (studier), den egna expertisen samt den enskildes situation, erfarenheter och önskemål (se Sundell & Soydan 2008).

Ibland misstolkas evidensbaserad praktik till att enbart bygga på vetenskapliga rapporter. Det är en viktig del, men andra delar har också stor betydelse. Inte minst när det saknas vetenskapliga studier kan kunskap och erfarenhet inom professionen och bland de som deltar i olika insatser få en större tyngd vid olika beslut. En viktig grund i ett evidensbaserat arbete är att politiker och tjänstemän får tillgång till kunskap om effekter av olika arbetsmarknadsinsatser för unga. Idealt kan de utifrån de lokala behoven tillsammans med sådan kunskap fatta beslut om inriktningen på en verksamhet eller vilka insatser som är att föredra i en specifik situation. Om sådan kunskap saknas kan i värsta fall valet av insats baseras enbart på eget tyckande och de insatser som ges sakna effekt eller ha motsatt effekt än vad som är avsett.

Bland de projekt som studerats genom utvärderingarna kan konstateras att Supported Employment är en metod som evidensprövats inom Socialstyrelsen, men detta är ett undantag. Ofta saknas sådana mer omfattande studier som ger vägledning i val av metoder, och frågan är vilka kunskapsunderlag som då används.

Ett problem inom arbetsmarknadspolitiken är att det i många fall saknas studier kring olika avgränsade metoder, vilket gör vägen till en evidensbaserad arbetsmarknadspolitik lång. En ökad kunskap om olika metoder och deras effekter borde vara av intresse för de allra flesta,

eftersom det möjliggör jämförelser och därmed ger ytterligare möjligheter att bedöma om ett arbete är framgångsrikt i förhållande till andra alternativa arbetssätt.

Det går att dra vissa paralleller mellan samverkanssträvandena i ungdomsprojekten med stöd från Europeiska socialfonden och samverkanssträvanden inom andra områden till exempel den finansiella samordningen (Finsam). Vi bör kunna lära av det arbetet som ska utmytna i generaliserbar kunskap. Vid en utveckling av nationella strukturer för Finsams uppföljning och utvärdering bör det finnas anledning att fundera på samspelet mellan uppföljningssystem och utvärderingsfunktioner mellan Finsam, ESF och det arbete som genomförs av exempelvis IFAU, och hur de gemensamt kan bidra till en kunskapsbaserad arbetsmarknadspolitik.

1.2 Gemensam ram men splittrad bild

Även om såväl projekt som utvärderare har haft gemensamma utgångspunkter i socialfondens program och horisontella kriterier, regionernas handlingsplaner och de regelverk som finns kring unga arbetslösa, unga som målgrupp, så det funnits betydande skillnader i förutsättningar för utvärderingarna, när det gäller tid och budget men även fokus och utvärderingsmodeller (utvärderarnas kompetens och metodval).

I en tidigare studie där utvärderare av ungdomsprojekt fick svara på frågor kring förutsättningar och resultat (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012a) framträder en bild av att de metoder som används i ungdomsprojekts arbete och de samverkanssträvanden som finns många gånger är framgångsrika, vilket är glädjande. Därremot är det problematiskt hur lite beskrivningar av detta framgångsrika arbete som hamnar i själva utvärderarrapporterna. Detta gör att det blir svårt för någon annan att inspireras av och importera framgångsrika sätt att arbeta

på. Även projektansökningar och annat material ger förhållandevis lite information i dessa frågor (Temagruppen Unga i arbetslivet 2010).

1.3 Vikten av ett socialt sammanhang

Vi kan i metastudien se att projekten arbetar intensivt med att ge individuella insatser och ett socialt stöd för de unga deltagarna, men även ett individnära stöd vid praktik. I tidigare arbetsmarknadsforskning har man konstaterat att så jobblika insatser som möjligt ger bäst resultat (IFAU 2011). Så är det ett socialt sammanhang eller det individnära stödet vid praktik som har effekt? Det kan vi inte med säkerhet svara på. I avsaknad av mer omfattande studier kan vi ändå ta fasta på de erfarenheter som finns från det arbete som bedrivs. Temagruppen har identifierat flera framgångsfaktorer hos projekten vi träffat 2009–2013, framgångsfaktorer som har stor samstämmighet med den internationella arbetsmarknadsforskningen (se IFAU 2011). Dessa faktorer är:

Framgångsfaktorer

- Samverkan och samlokalisering
- Helhetsperspektiv
- Frivillighet
- Salutogent förhållningssätt¹
- Multiprofessionella team
- En flexibel verktygslåda
- Samarbete med arbetsgivare
- Individuellt anpassade insatser
- Tydligt syfte med varje insats
- Långsiktighet – det får ta tid (Temagruppen Unga i arbetslivet 2011).

¹Fokus på faktorer som upprätthåller och stärker hälsa, snarare än vad som orsakar ohälsa.

Detta sammantaget med projektens goda resultat gör det än viktigare att i framtiden kunna identifiera HUR arbetet faktiskt sker och kan implementeras i ordinarie verksamhet.

1.4 Utvärdering för projektets, projektägarens och fondens bästa

Lärande utvärdering som angreppssätt kan vara positivt för de enskilda projekten och givet vissa förutsättningar även för genomförandet av Socialfondsprogrammet. Den misstanke vi hade i pilotstudien från 2012 har dock bekräftats; det saknas ett fokus på arbetssätt, metoder och deras effekter i utvärderingarna (Temagrupperna Unga i arbetslivet 2012a). Detta medför att utvärderingarna inte ger Svenska-ESF-rådet eller projektägarna den information som de behöver. Projektägarna får *inte* veta vad som har effekt eller hur stor effekten är, och därmed inte heller få tydlig vägledning i vad som bör implementeras och inte. Svenska-ESF-rådet kan *inte* aggregera kunskap på ett sådant sätt att det kan bidra till en utveckling av den nationella politiken inom de aktuella områdena.

Det finns en uppföljning av hur stor andel av deltagarna som en tid efter projektdeltagande befinner sig i arbete och studier som erhålls av SCB via register. Där går det att avläsa utfall på projektnivå. Det går dock inte att koppla samman målgruppens karakteristika (in- och utgångsvärde) eller metoder/arbetssätt som använts och utfall. Dessa delar bör tydligare kopplas samman framöver. Detta med hjälp av kommande temagrupper eller genom att en utvärderare följer flera projekt, vilket vi återkommer till i förslagen nedan.

1.4.1 Budget och beställarkompetens

Hur mycket projekten har budgeterat för utvärdering varierar betydligt, både sett till faktiska belopp och även i relation till projektets totala budget. Detta skapar olika förutsättningar för utvärderarnas arbete.

När det gäller utvärderingens inriktning visar studien att det saknas beskrivningar av utvärderingsmodell och projektlogik, utvärderingarna saknar ofta en teoretisk bas. Till stor utsträckning är det beroende av att detta saknas i projekten. Projektens arbete ställs också sällan i relation till de omgivande verksamheterna. Och som tidigare nämnts är en vanlig följd av detta att utvärderingen studera processer i projektets arbete och inte effekterna. Ofta avslutas utvärderingen samtidigt eller tidigare än projekten, vilket ytterligare försvårar en effektutvärdering. Utvärderingarna blir alltså svåra att använda av den mottagare som vill implementera arbetssätt i reguljär verksamhet eller aggregera kunskap från många utvärderingar.

Ofta upphandlas utvärdering under uppstartfasen av projekten. Upphandlingens inriktning verkar i stor utsträckning utgå från projektets/projektledningens behov och i liten utsträckning från projektägarens (beställarens i stället för mottagarens behov). Utvärderingarna inom socialfonden ska svara på frågor som både projekten, projektägarna och socialfonden har. För att detta ska möjliggöras krävs en genomtänkt utvärderingslogisk struktur – dessutom samordnad med andra fonder och strukturer. Utmaningen blir att göra detta utan att det stöd som projekten känner att de får från processutvärderarna går förlorat. Här kan det framöver vara relevant att fördjupa bilden av vilken kunskap som projektägaren är i behov av för att kunna fatta beslut om eventuell fortsatt verksamhet.

1.5 Svårt att beskriva metoder och arbetssätt samt deras effekter

Det bör tilläggas att det överlag är svårt att bedöma effekter av metoder och arbetssätt. Detta är inte alls unikt för projekt med stöd från Europeiska socialfonden eller för den delen den svenska arbetsmarknadspolitiken. Svårigheten har bland annat sin grund i att det är svårt att separera betydelsen av olika insatser/åtgärder, förändringar i omvärlden och variationer i vilka förutsättningar som deltagarna har när de påbörjar deltagandet i en verksamhet.

Det finns dock länder som har mer utarbetade system. I en analys av 25 insatser mot ungdomsarbetslöshet i nio EU-länder konstaterar Eurofound att endast i tre fall (av 25) kunde de dra slutsatser kring effekt, två av dessa insatser kom från Finland och en från Frankrike. Sverige fick kritik dels för att inga mål fanns uppsatta kring utfall och det därför inte gick att bedöma om de uppnåtts, dels att det fanns en svag koppling mellan kommunala insatser och nationella strukturer (Eurofound 2012).

Utan tydligare beskrivningar i utvärderingarna av metoder så blir det arbete som utvecklas svårt att bedöma, men kanske framför allt begränsas möjligheten att lära av redan genomförda projekt, att sprida erfarenheter och, för dem som vill inleda ett utvecklingsarbete, att bygga vidare på tidigare erfarenheter av olika arbetsmetoder.

Att detta saknas i utvärderingarna kanske inte är så konstigt, eftersom rapporterna ofta, som vi redogjort för ovan, riktar sig till dem som just har genomfört arbetet, för vilka metoden och arbetssättet är väl känt. Dock minskar det betydligt möjligheterna att skapa aggregerad kunskap om projektens arbete. Liknande svårigheter finns i den följeforskning som bedrivs inom Europeiska regionala utvecklingsfonden (Fred, Aggestam, Jakobsson & Svensson 2012). Områden där man kommit längre finns inom vård och omsorg och socialt arbete ([www.kunskapsguiden.se/evidensbaserad praktik](http://www.kunskapsguiden.se/evidensbaserad_praktik)).

Inför nästa programperiod 2014–2020 har Europeiska kommissionen lagt ett tydligare fokus på effekterna av de Europeiska struktur- och investeringsfonderna, vilket kommer att avspegla sig i Sveriges program.

Det kan här finnas skäl att påminna om viktiga utgångspunkter för ett evidensbaserat arbetssätt. Det engelska institutet Research In Practice (RIP) har tagit fram olika guider som kan leda till att organisationer lyckas genomföra ett förändringsarbete (www.socialstyrelsen.se). Implementering tar tid. Ibland kan det ta flera år innan en ny metod har integrerats och blivit en del av det ordinarie arbetet. Forskare brukar tala om två till fyra år. Implementeringsprocessen går att beskriva som fyra faser.

Behovsinventering

Förändringsarbete bör starta med en inventering av vilket behov man har av nya metoder.

Införande

När en behovsinventering gjorts och det finns ett beslut om att införa en ny metod, är nästa steg att säkra nödvändiga resurser. Det handlar om lokaler, tid och aktiviteter, nytt material, rekrytering och utbildning av personal. För att ett förändringsarbete ska lyckas behöver undervisning inkludera både övningar och fortlöpande återkoppling.

Användning

Varje metod innehåller delar som utgör essensen i metoden. Dessa delar kallas kärnkomponenter. En viktig del i implementeringen av en ny metod är att använda kärnkomponenterna på det sätt som är avsett. Bara om kärnkomponenterna används på rätt sätt kan man hävda att metoden har implementerats korrekt.

Vidmakthållande

När mer än hälften av de professionella använder den nya metoden på det sätt som avsetts kan man tala om att metoden är implementerad. Verksamheter som har lyckats bibehålla ett evidensbaserat arbetssätt har ofta starka ledare som lyckats med att visa fördelarna med att driva en verksamhet baserad på kunskap om forskning. Goda ledare skapar ett arbetsklimat som stödjer en ständig utveckling och förbättring av de insatser som ges, med fokus på att förbättra för slutmålgruppen.

(Källa: Socialstyrelsen 2012)

Utgångspunkten är alltså de lokala behoven och att sedan försöka hitta så bra och välbelagda arbetssätt som möjligt för att täcka dessa. För att detta ska vara möjligt krävs det såväl en omvärldsanalys, en behovsanalys och en målgruppsanalys – innan projektet startar. Det arbete som sker lokalt kan då tydligt bidra till kunskapen om det aktuella arbetssättet på nationell nivå.

1.6 Förslag från Temagruppen Unga i arbetslivet

De förslag temagruppen lägger har som syfte att ge svar på två frågor;

- Hur kan vi säkra att nästa programperiod ger en ökad kunskap om olika metoder för att möjliggöra mer informerade val av metoder i framtiden?
- Hur kan utvärderarnas och projektens arbete underlättas i arbetet att förbättra möjligheterna att aggregera kunskap?

1.6.1 Ökat fokus på metoder och effekter 2014–2020

Om viljan är att på ett tydligare sätt än hittills kunna uttala sig om metoder och deras effekter krävs ett annat uppföljningssystem inom Europeiska socialfonden och andra delar av arbetsmarknadspolitiken, där den kunskap som framställs genom utvärderingar och av verksamheter blir en tydligare del av detta.

Arbetet med att utveckla en programlogik som ger svar på frågan om olika metoders effekter bör utgå från Socialstyrelsens samlade erfarenhet kring evidensbaserad praktik. Temagruppen Unga i arbetslivet rekommenderar att ett samarbete mellan olika myndigheter, Svenska ESF-rådet, Socialstyrelsen och ansvariga departement påbörjas snarast för att utarbeta en sådan.

1.6.2 Gör utvärderingarna tillgängliga för forskning

Att tillgängliggöra kunskap från projekten är en viktig byggsten i kunskapsuppbyggnaden inom arbetsmarknadspolitiken. Intresse för materialet bör finnas hos allt från projekt och verksamheter som vill utveckla sitt eget arbete, till utvärderare och forskare som vill analysera olika aspekter av projektens arbete, exempelvis möjligheten att få fram generaliserbar kunskap. Idag inkommer en del projekt med utvärderingar till Svenska ESF-rådets projektbank, men insamlingen och presentationen av materialet skulle kunna ske mer systematiskt.

Se till att det är obligatoriskt för alla projekt att redovisa sina utvärderingar. Ge Svenska ESF-rådet (eller annan lämplig aktör) uppdraget att samla in utvärderingar och göra detta material lättillgängligt och sökbart för olika aktörer som är intresserade av projektens verksamhet.

1.6.3 Öka möjligheterna till aggregerbar kunskap genom projekt och utvärderingar

Lokalt kan det möjligen framstå som överflödigt att beskriva metoder och arbetssätt, då beställaren av en utvärdering mycket väl känner till detta. Samtidigt behöver det ges bättre förutsättningar att utveckla tydligare aggregerbar kunskap där utomstående, forskare, utvärderare och andra kan se vad som har kännetecknat arbetet. Detta för att kunna jämföra olika arbetssätt och se mönster i effekterna. Det kan finnas anledning att understryka detta ännu tydligare exempelvis i Svenska ESF-rådets handledning för uppföljning och utvärdering för nästa programperiod och andra guider för upphandling av utvärderingar och för lärande utvärdering. Eftersom lärande utvärderare också har en större närhet till projekten än mer traditionella utvärderingsupplägg bör förutsättningarna för att dokumentera arbetet vara goda. Om flera projekt och verksamheter använder identiska utvärderingsfrågor öppnar det för jämförelser, samtidigt som underlaget kan ge utrymme för mer standardiserade formulär som flera aktörer och projekt kan använda.

Som ett led i spridningsarbetet bör projekt och utvärderare försäkra sig om att i utvärderingar dokumentera de metoder och arbetssätt som används. Det bör även övervägas om det ska finnas standardiserade sätt för projekt och utvärderare att göra sådana beskrivningar, för att öka jämförbarheten mellan olika verksamheter.

1.6.4 Kunskap om deltagarna är viktigt

Att känna till deltagarnas förutsättningar behövs för att kunna bedöma huruvida utfallet av en metod eller ett arbetssätt är intressant nog att implementera. En och

samma metod/arbetssätt kan resultera i väldigt olika utfall beroende på målgruppens behov och förutsättningar. In- och utskrivningsformulär skulle kunna vara en väg för att mäta och dokumentera såväl deltagarnas egenskaper som deras "förflyttning" närmare arbetsmarknaden. Givetvis kan intresset för denna typ av verktyg variera utifrån olika behov och tidigare lokala system för uppföljning, vilket talar för att denna typ av verktyg bör vara frivilliga att använda. Vidare är det viktigt att kvalitets-säkra den typen av verktyg innan de börjar användas. I den förstudie som genomfördes 2012 och som föregick denna metaanalys diskuterade vi i temagruppens reflektioner de in- och utskrivningsformulär som används för att mäta deltagares "status" före och efter deltagandet i projektet (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012a). Det kan handla om bakgrundsfaktorer såsom utbildningsnivå och tidigare kontakter med exempelvis Arbetsförmedlingen, och även ungas bedömningar av sina färdigheter och hur långt de står från arbete eller studier. Temagruppen har tagit initiativ till att samla in denna typ av material för att se närmare på olika upplägg i det arbetet. Vi har också medverkat till att projekten och utvärderarna inom drop-out-upphandlingen använder liknande verktyg, och svarar på gemensamma frågor. Detta är ett arbete som fortfarande pågår men förhoppningsvis kommer det att leda till att kunskap från drop-out-upphandlingen kommer att kunna aggregeras i större utsträckning än andra utlysningar. Ett stort metodutvecklingsarbete inom detta område sker också inom drop-out-projektet Plug In. Även här kommer vi att kunna lära för framtiden. Självklart är dessa initiativ viktiga för strukturen nästa programperiod men tyvärr måste vi förekomma dem då vi redan nu behöver utveckla våra verktyg.

Som ett led i att förbättra möjligheterna till jämförbarhet och aggregerbar kunskap bör projekt och utvärderare

tillhandahållas konkreta verktyg för uppföljning och utvärdering av Svenska-ESF-rådet.

1.6.5 Tydliga krav på utvärderingarna

Det är projektens beställningar av utvärderingar som avgör syftet med och upplägg av utvärderingen. Det är projekten som äger utvärderingsfrågan. Det har gjorts försök att skapa erfarenhetsutbyten mellan utvärderare bland annat av processtödet SPeL, vilket har visat att det är svårt att åstadkomma. En liten budget för utvärdering kan få betydande konsekvenser för intresset och möjligheten att delta i den typen av aktiviteter. Det kan även finnas begränsat intresse på "utvärderingsmarknaden" generellt för detta eftersom kunskapsdelning visserligen kan fungera som ett stöd för den enskilde utvärderaren, men också kan innebära att man i praktiken skulle behöva dela med sig av erfarenheter och kunskap till sina konkurrenter. Det pekar på att tydliga krav bör ställas på att metoder och arbetssätt ska dokumenteras i utvärderingarna, och att utvärderare ska relatera resultaten till andra liknande verksamheter och till syftena i den utlysning som projektet fick medel genom.

Ställ tydliga krav på projekten att metoder och arbetssätt ska dokumenteras och beskrivas i utvärderingarna och att detta ska relateras till annan verksamhet i omvärlden och Socialfondens mål.

1.6.6 Samlad upphandling eller annan struktur för utvärdering

Det kan vara intressant att pröva alternativ till nuvarande ordning att projekten ska anlita utvärderare. Detta kan förslagsvis ske genom att en utlysning av projektmedel kombineras med en "utvär-

deringsutlysning” där det också finns ett tydligt upplägg där utvärderingen ska vara fruktbar både för projekten och i förhållande till möjligheten att bygga generaliserbar kunskap. Här kan formaliserade dokumentationsmetoder utarbetas, som sedan kan spridas som ett rekommenderat tillvägagångssätt för framtida utvärderingar. För mindre projekt kan det också övervägas att ha en modell där en utvärderare svarar för utvärdering av ett flertal projekt, där paralleller kan dras mellan projekten (se exempelvis Jönsson & Eriksson 2010).

En mer likriktad strategi för utvärdering bör finnas 2014–2020. Detta kan genomföras genom klusterutvärderingar (en utvärderare för flera projekt) kopplade till utlysningar eller ett särskilt tema (dessa kan utgå från målgrupp, metod, sektor eller annat).

1.6.7 Behovsinventering för strukturell påverkan

Det saknas kunskap om i vilken grad beslut om metoder i reguljär verksamhet utgår från ett aktuellt kunskapsläge (Svensson & Zander 2014). Det bör finnas goda möjligheter att inför nästa programperiod göra en analys av vem och på vilka grunder beslut fattas om initiativ för att stärka ungas övergång mellan studier och arbete.

Svenska-ESF-rådet eller annan relevant aktör bör få i uppdrag att göra en studie kring vilka grunderna är till beslut om vilka insatser till unga som görs i reguljär verksamhet. Kunskap om vad organisationerna behöver veta för att kunna fatta beslut kan vara ett viktigt bidrag till att göra en funktionell struktur för utvärdering.

1.6.8 Lära av andra länder för en utveckling av robusta strukturer

Som nämnts tidigare är de problem som finns med att utveckla en lärande struktur för arbetsmarknadspolitiska insatser inte unikt för Sverige. Däremot finns det mycket att lära av hur andra länder gör. En utgångspunkt kan vara Eurofound's rapport från 2012 och rapporten *Fokus 09 Metoder för att bryta utanförskap – exempel från Europa* (Ungdomsstyrelsen 2009).

Temagruppen förslår att Svenska-ESF-rådet i samarbete med andra relevanta aktörer gör en internationell komparativ analys i ett urval länder om viktiga faktorer i en för Sverige robust struktur för uppföljning, utvärdering och aggregerbart lärande.

2 Inledning

Europeiska socialfonden (ESF) har funnits sedan år 1957 och är den äldsta av EU:s strukturfonder². Dess övergripande målsättning är att bidra till att minska skillnader i sysselsättning, välbefinnande och levnadsstandard inom unionen. I Sverige har Socialfonden sedan år 1995 finansierat omkring 90 000 arbetsmarknads- och utvecklingsprojekt med över en miljon deltagare³.

Socialfonden förvaltas av Svenska ESF-rådet – en statlig myndighet som sorterar under Arbetsmarknadsdepartementet. Det nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning, som Socialfondsprogrammet heter, ska bidra till att uppfylla EU:s sysselsättningspolitiska målsättning som består i att skapa fler och bättre arbeten samt utjämna skillnader mellan olika socioekonomiska regioner.

För den aktuella programperioden (2007–2013) är Socialfonden uppdelad i två programområden (PO1 och PO2) där det övergripande målet är *”Ökad tillväxt genom god kompetensförsörjning samt ett ökat arbetskraftsutbud”* (ESF-rådet 2007). Fonderna är en del i arbetet med att uppfylla Lissabonstrategin och senare tillväxtstrategin EU 2020. Dessa är EU-kommissionens strategier för perioderna 2000–2010 respektive 2010–2020 och syftar till att göra EU till den mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomin i världen.

Temagruppen Unga i arbetslivet är en av fem temagrupper inom Socialfonden i Sverige under åren 2007–2013. Syftet med temagrupperna är att de ska ta fram, analysera och systematisera projektresultat för att åstadkomma strategisk påverkan även efter de enskilda

projektens slut. De ska också bidra till att lärdomar tas tillvara och leder till utveckling av Socialfondsprogrammets fortsatta verksamhet.

Temagruppen Unga i arbetslivet har som uppdrag att samla kunskaper och erfarenheter från de ungdomsprojekt som bedrivs i Sverige med medel från Socialfonden under pågående programperiod 2007–2013. Detta för att kunna identifiera och sprida goda metoder och arbetssätt och motverka strukturella hinder för ungas etablering på arbetsmarknaden.

2.1 Uppdrag – metaanalys som grund för kunskap

Tranquist Utvärdering har av Temagruppen Unga i arbetslivet uppdraget att genomföra en metaanalys av utvärderingar av ungdomsprojekt som finansierats med stöd från Europeiska socialfonden 2007–2013. Syftet med studien är att få kunskap om metoder och arbetssätt, implementering, vilka regelverk och strukturer som hindrar genomförandet av arbetsmarknadsprojekt riktade till unga samt utvärderingarnas kvalitet. Detta för att bidra till en kunskapsbaserad arbetsmarknadspolitik. Kunskapen är tänkt att kunna ge vägledning för dem som ska formulera politiken på området och dem som står i begrepp att utveckla eller starta arbetsmarknadsprojekt eller verksamheter för unga.

Uppdraget har genomförts genom en *metasyntes* av utvärderingsrapporter från ungdomsprojekt med finansiering från Socialfonden. Detta innebär en kvalitativ genomgång av ett antal utvärderingar för att generera

² EU:s strukturfonder syftar till att förbättra den sociala sammanhållningen och det ekonomiska välbefinnandet i unionens samtliga regioner och är uppdelad på fyra fonder för finansiering av insatser: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), Europeiska socialfonden (ESF), Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket samt Fonden för fiskets utveckling. ³ Läs mer på: <http://www.esf.se/sv/vara-program/Socialfonden/>. ⁴ Se till exempel Vedung 1998; Scriven 1991; Patton 1990; Pawson 2002; Perrin 2006.

övergripande kunskap med utgångspunkt från deras innehåll. Kunskapen kan förhoppningsvis bidra till en programutveckling inför 2014–2020, en förbättrad implementering och ett kunskapsbaserat beslutsfattande⁴.

Det behövs mer samlad kunskap, bland annat från utvärderingar, för att dessa ska kunna påverka beslutsfattandet i stora program, som till exempel det svenska Socialfondsprogrammet.

Ur Socialfondens budget på omkring 6 miljarder kronor har det inom den nuvarande programperioden avsatts omkring 300 miljoner kronor i projektens budgetar för uppföljning och utvärdering (Sävenstrand m fl 2013). Totalt har 1 173 ansökningar om genomförandeprojekt godkänts, varav 524 faller under Socialfondens programområde 2 där extern utvärdering är ett krav. Detta visar att Socialfonden är ett system där en stor mängd enskilda utvärderingar produceras, och en metasyntes kan vara ett sätt för Socialfonden att få ytterligare nytta av redan producerad information. Ibland kan det först senare uppstå ett behov av eller intresse för den kunskap som en enskild utvärderingsrapport innehåller. När flera studier läggs samman kan också mönster framträda som förstärker kraften i den enskilda rapporten.

Ambitionen här är att bidra med ökad kunskap kring det arbete som utförts inom Socialfonden med och kring unga. Målet är att bidra till utvecklingen av en kunskapsbaserad arbetsmarknadspolitik. Ett annat syfte är att bidra med mer kunskaper om och kring de utvärderingar som genomförts inom Socialfonden.

Studiens underlag är 61 utvärderingsrapporter (såväl del- som slutrapporter) från 45 projekt som producerats i anslutning till de totalt 111 ungdomsprojekt, det vill säga projekt där minst 75 procent av deltagarna är mellan 15 och 24 år, som finansierats av Europeiska socialfonden under programperioden 2007–2013 (Svenska ESF-rådet 2013a). För information om vilka utvärderingar som ingått i studien hänvisas till bilaga 1 i slutet av rapporten.

För mer information om urvalsgrunder och genomförande av studien hänvisas till metodbeskrivningen som finns i bilaga 2.

2.2 Metaanalysens frågeställningar och disposition

De frågor som metastudien svarar på har identifierats av Temagruppen Unga i arbetslivet och utgår delvis från den förstudie som genomfördes hösten 2011 (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012a). Slutsatsen var då att en metastudie av ungdomsprojekt med finansiellt stöd från Socialfonden inte kan ge generell kunskap om olika arbetsmetoders betydelse för långsiktiga effekter. Projektutvärderingarna fokuserar på beskrivningar av processer, snarare än värderingar av resultat och effekter. Däremot pekade förstudien på att det i utvärderingarna finns ett digert material som ger en bild av de projekt som finns inom Socialfonden. Här är ambitionen därför att ge en övergripande bild av det omfattande och varierande material som utvärderingsrapporterna innehåller. Någon presentation av specifika resultat från enskilda projekt, eller värderingar av utvärderingar, görs inte.

De frågeställningar som vi försökt besvara är:

Utvärderingarnas kvalitet och vetenskaplighet

- I vilken mån innehåller utvärderingarna vetenskapligt vederhäftig kunskap i byggandet av en kunskapsbaserad arbetsmarknadspolitik?
- Finns det i utvärderingarna jämförelser mellan projektets resultat och andra verksamheter, projekt eller andra sammanhang utanför projektet?
- Vilket utvärderingssyfte anges i utvärderingarna, och på vilket sätt påverkar det den kunskap som har tagits fram i utvärderingen?

Utvärderingarna om projektens arbete

- Vad säger utvärderingarna om målgruppen unga? När projekten den tänkta målgruppen, och på vilket sätt påverkar rekryteringen av deltagare projektets arbete?
- Hur skildras deltagarnas erfarenheter av projekten?
- Beskrivs varför projekten har valt att använda sig av specifika metoder/arbetssätt?
- Identifierar projekten särskilda framgångsfaktorer kopplade till arbetet med just gruppen unga (16–24 år), och i så fall vilka?
- Beskrivs strukturella hinder/regelverk som försvårar arbetet kring unga, (16–24 år) och vilka är i så fall dessa svårigheter?
- Om och i så fall hur berörs jämställdhetsintegrering och tillgänglighet med avseende på insatser riktade mot unga (16–24 år)?
- I vilken utsträckning har projekten åstadkommit utvecklad och bestående samverkan kring unga (16–24 år)? Innehåller utvärderingarna metoder för att värdera detta som kan användas som modell i andra sammanhang?
- Vad framgår om implementeringsarbetet? Hur har projekten arbetat med det och vilka möjligheter bedöms finnas för implementering av hela eller delar av projektets verksamhet? Vilka är de huvudsakliga främjande och hindrande faktorerna för implementering?

2.2.3 Disposition

Rapportens disposition följer ovan angivna frågeställningar. Vi inleder med att beskriva utvärderingsrapporternas karaktär. Det är inte metastudiens huvudfokus, men det ger en bakgrundsbild till de resonemang som sedan förs kring rapporternas innehåll. Vi avslutar därefter med en analys där vi sammanfattar och kommenterar våra slutsatser.

Vi har i resultatframställningen valt att hänvisa till utvärderingsrapporter som innehåller exempel på sådana slutsatser eller resonemang som presenteras. Referenserna är inte fullständiga, utan syftar till att ge den intresserade läsaren hänvisning till vidare information. De nummer som anges hänvisar till referenslistan och den sammanställning av granskade rapporter som finns där. Där finns också ytterligare information om de projekt vars utvärderingsrapporter ingår i studien. I bilaga 2 finns vidare information om metod och genomförande av uppdraget.

3 De granskade utvärderingarna

I detta avsnitt kommer resultaten av metaanalysen att presenteras. En naturlig utgångspunkt blir att lyfta frågan om karaktären på de rapporter som granskats. Det ska poängteras att den primära avsikten inte varit att bedöma de aktuella rapporterna utifrån deras kvalitet. Fokus ligger på rapporternas innehåll, vilket samtidigt kräver en analys av rapporternas karaktär. Det har redan skrivits ett flertal rapporter om utvärderingar i Socialfonden, bland annat Jönsson & Eriksson (2010) och Sävenstrand (2011/2013). För information om den generella kvaliteten på projektutvärderingar inom Socialfonden hänvisar vi till dessa rapporter då slutsatserna stämmer väl överens med våra egna.

I riktlinjerna för Socialfondsprogrammet poängteras vikten av att kontinuerligt reflektera över den verksamhet som bedrivs och att lära av erfarenheter – både positiva och negativa. Socialfonden ska på såväl programnivå som projektnivå stimulera till lärande. Uppföljning och utvärdering ses som ett sätt att bidra till utvecklingen av processen, styrningen av verksamheten samt utvärderingen av framkomna resultat (ESF-rådet 2007). Mot denna bakgrund används begreppet *lärande utvärdering*, vilket ses som ett verktyg för att fånga upp resultat och lärdomar från projekten inom Socialfonden. Lärande utvärdering ses inte som någon specifik metod, utan mer av en ansats och ett förhållningssätt (Jansson 2013). Fokus ligger i första hand på att organisera lärandeprocesser i anslutning till den utvärderingsmodell som används (Svensson 2013). Det innebär att olika utvärderingsmodeller kan komma ifråga. Vi har undersökt utvärderingarnas syften och vilka utvärderingsmodeller som använts i rapporterna.

3.1 Ovanligt med beskrivningar av syfte, metod och modell

Vi kan börja med att konstatera att en majoritet av rapporterna saknar redovisning av utvärderingens syfte och modell, vilket är anmärkningsvärt. Många rapporter diskuterar inte alls modell eller metod, utan läsaren får göra en egen tolkning av utvärderingens föresatser. Det handlar då ofta om en grundläggande måluppfyllelsemodell med inslag av processutvärdering. I andra fall beskrivs modellen som en processutvärdering, dock utan någon information om hur utvärderarna förhållit sig till denna ansats. Dessutom är det vanligt att utvärderarna beskriver uppdraget som tudelat – å ena sidan en traditionell måluppfyllelseutvärdering, å andra sidan ett uppdrag att stödja och utveckla processen. Detta har av allt att döma blivit ett vanligt tillvägagångssätt vid lärande utvärdering.

Utvärderingarna som ingått i metastudien beskrivs som formativa⁵. I många rapporter poängteras att utvärderingarna haft en processtödande inriktning. Utvärderingen är då tänkt att dels stödja genomförandet av projektet när det gäller innehåll och form och dels bidra med en uppföljning av måluppfyllelsen. Det innebär att de frågor som utvärderingarna besvarar handlar om projektens genomförandeprocess, vilket analyseras genom olika intressenters uppfattningar om aspekter kring projekten och dess resultat.

⁵Formativ utvärdering är en verksamhetsstödande utvärdering som syftar till att ge stöd i en pågående process. Motsatsen är övergripande; som på uppdrag av beslutsfattare i efterhand granskar eller kontrollerar och uttalar sig om insatsens samlade värde.

3.2 Utvärdering för att stödja projektens processer

Utvärderingarna har ett tydligt processperspektiv, snarare än att fokusera på verkningsgraden hos olika arbets sätt och metoder. I utvärderingarna finns få referenser till vilka antaganden som projekten bygger på, oavsett om det är tidigare praktisk eller vetenskaplig kunskap. Det finns litet skrivet om varför projekten valt att arbeta med specifika arbetssätt eller metoder. Fokus i projekten ligger istället i mycket hög utsträckning på projektpersonalens personliga möte med unga deltagare, även om det finns exempel på originella projektupplägg⁶.

Som konsekvens finns det få logiska idéer för utvärderarna att följa eller pröva. Därför har många utvärderare istället blivit, eller valt att bli, ett stöd för projekten i skapandet av en genomförbar projektstruktur. Fokus ligger då på att rekonstruera projektens utgångspunkter, beskriva deras genomförande och förmedla erfarenheter av detta till olika projektaktörer. Det är svårt att avgöra vad som är vägledande för denna utveckling. Utvärderarna är utlämnade åt de projekt som de granskar, och om projektarbetet inte bygger på någon uttalad logik är det inte heller möjligt för utvärderare att värdera effekterna av en sådan. Således får utvärderarna söka andra framkomliga vägar och då hamnar fokus ofta på att försöka bidra till ett förbättrat genomförande.

3.3 Projektmål som främsta grund för bedömning

Bedömning är en central uppgift för en utvärderare, men värderingen av vad som är bra eller dåligt kan bero på

utvärderarens referenspunkt. En central fråga för varje utvärdering är därför vilka kriterier som styr bedömningen och hur dessa väljs ut (jfr. Karlsson Vestman 1999). Om inte bedömningskriterierna redovisas är det lätt att avfärda utvärderingens slutsatser som godtyckliga. Då förlorar utvärderingen i värde.

Endast i ett fåtal av de granskade rapporterna förs några egentliga resonemang om referenspunkter för bedömningen av projekten. Det vanligaste är att utvärderarna helt enkelt tar sin utgångspunkt i de mål som projekten satt upp i ansökan, utan att sätta in dessa i ett större sammanhang. Måluppfyllelsen bedöms sedan utifrån olika intressenters perspektiv. Det finns mycket få kopplingar till referenspunkter inom Socialfonden (programindikatorer, programkriterier, mål för utlysningar, förväntade mervärden) eller andra sammanhang (forskning, utvärderingar, andra projekt, lokal kontext). Ytterst få utvärderingar sätter in projektens resultat och effekter i ett större sammanhang. Dessutom är det vanligt att utvärderingarna stannar vid att *beskriva* genomförandet utan att på systematiska grunder *värdera* dessa.

Svensson (2013) menar att lärande utvärdering ska bestå i en professionell utvärdering med traditionella metoder som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet. Utvärderingarna som ingår i metastudien bygger på traditionella metoder, även om det saknas beskrivningar av utvärderarnas metod. En påtaglig svaghet är dock att projekten inte sätts in i några större sammanhang och ett genomgående dilemma är att det i merparten av rapporterna saknas systematiska värderingar av projektens verksamhet, resultat och effekter.

⁶*Mellan Rum* (28) ägdes av Göteborgsregionens kommunalförbund och Arbetsförmedlingen deltog tillsammans med nio kommuner i regionen. Projektet innebar nätverksbyggande mellan aktörerna. Projektpersonalen kom inte själva att arbeta med deltagarna, de inriktade sig på att bygga nätverk och att utbilda ledningspersonal och personal ute i kommunerna. *Trans-Sam* (34) tillämpade utlandspraktik för ungdomar med funktionsnedsättning. *SPIRA* (46) drevs av Polismyndigheten i Stockholm tillsammans med Arbetsförmedlingen, Brandförsvaret, Stensunds folkhögskola samt Rikspolisstyrelsen. I projektet erbjöds ungdomar med invandrarbakgrund visstidsanställning vid polisen. *Unga till arbete* (47/48) drevs av Kommunförbundet Dalarna i samarbete med Region Dalarna, kommunerna i länet samt Arbetsförmedlingen. Projektet utgick från ett omfattande samarbete mellan regional och lokal nivå.

3.4 Fallstudier som stödjer projekt men inte kunskapsuppbyggnad

I förstudien konstaterades att de då aktuella utvärderingarna i huvudsak bestod av kvalitativa fallstudier som i begränsad utsträckning hanterade långsiktiga effekter (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012a). Framför allt saknades beskrivningar av vilka arbetsmetoder som projekten använder och varför i förhållande till avsedda effekter. Denna slutsats gäller fortfarande och de nu granskade utvärderingarna kännetecknas av en högst varierande kvalitet. Här finns en spridning från väl genomförda och underbyggda utvärderingar till bristfälliga rapporter som på ett tveksamt underlag drar långtgående slutsatser.

I riktlinjerna för utvärdering inom Socialfonden betonas vetenskaplighet och kontextuell analys, men i många fall finns det en svag vetenskaplighet i rapporterna. Extra problematiskt blir det med den begränsade kopplingen till Socialfondsprogrammet och dess utgångspunkter. Utvärderingarna kan på det sättet ses som isolerade fallstudier som bidragit till att utveckla projekten genom tack vare ökad kvalitet i genomförandet och styrningen av projekten. Det är dock svårare att ur utvärderingsrapporterna utvinna generella kunskaper om projektens resultat och effekter i förhållande till Socialfondsprogrammets syfte och mål. Däremot innehåller utvärderingarna beskrivningar som på olika sätt ger en bild av den verksamhet som bedrivits i Socialfondens ungdomsprojekt, något vi ska titta närmare på i nästa avsnitt.

4 Utvärderingarna om projektens arbete

I projekt som finansieras av Socialfonden ska uppföljning och utvärdering gå hand i hand. Enligt ESF-rådets (2010) *Handledning för uppföljning och utvärdering* ska fokus i utvärderingen ligga på resultat och effekter, inte på aktiviteter och utfallet av dessa. Det konstateras även att uppföljning och utvärdering på ett naturligt sätt kan kopplas samman i projektet. Uppföljningens resultat är en värdefull utgångspunkt för utvärderingen. Vi börjar genomgången av utvärderingsrapporterna med att undersöka hur de förhåller sig till projektens utfall, det vill säga summan av projektens prestationer i termer av exempelvis antal unga som deltagit i verksamheten.

4.1 Oklara uppgifter om deltagarna i projektet

I Socialfondens programområde 2 (PO2) är det totala deltagarmålet satt till 75 000 individer, varav minst 15 000 deltagare ska vara unga. Enligt den senaste indikatorrapporteringen⁷ hade totalt 45 120 personer i åldrarna 16–24 år tagit del av Socialfondens insatser fram till juli 2013. Målet har alltså nåtts flera gånger om.

Det finns exempel på utvärderingar som kommenterar målluppfyllelsen i termer av projektets prestationer, alltså hur många unga som deltagit. Samtidigt finns det många exempel där sådana uppgifter saknas, i synnerhet i förhållande till vad som angivits i den projektansökan som beviljats av Socialfonden. I flera fall vet vi inte hur många deltagare projekten riktat sig till, än mindre hur många som deltagit. I andra fall hänvisas det till att

målluppfyllelse följts upp inom projektet och inte ingått i utvärderarnas arbete. I några fall görs en uppföljning och utvärdering av prestationsmål, medan ytterligare några redovisar målsättningen för antalet deltagare utan att nämna något om hur många som sedan deltog.

Sammantaget finns en mycket stor variation i hur utvärderarna förhåller sig till uppföljningen av prestationsmål. Utvärderingarna utgör därför inget underlag för en mer systematisk sammanställning av hur många individer som projekten omfattat. Än mindre hur antalet deltagare förhåller sig till de projektansökningar som beviljats, till ESF-rådets utlysningar av projektmedel eller till Socialfondsprogrammets indikatorer. Det finns ingen möjlighet att dra några slutsatser av detta. Om utvärderarna i högre grad hade uppmärksammat utfallet av projektets deltagarmål hade det kunnat tjäna som utgångspunkt för de fortsatta resonemangen i metastudien. Av de rapporter som faktiskt för sådana resonemang vet vi dock att i de fall projekten inte nått sina prestationsmål så handlar det till stor del om målgruppens karaktär och missberäkningar i projekteringsfasen.

4.2 Målgruppen har ofta större och mer komplexa behov än planerat

En central fråga för metastudien är vad utvärderingarna säger om målgruppen. När de den tänkta målgruppen och har rekryteringen av deltagare påverkat projektets arbete? Det finns en hel del att ta fasta på i rapporterna och här finns många lärdomar att dra. En mycket vanlig

⁷Information om indikatorrapporteringen finns på <http://www.esf.se>. Jämför även ESF-rådet 2013a och 2013b.

kommentar i utvärderingarna är att målgruppens egenskaper påverkat projektens genomförandefas. Anmärkningsvärt ofta har man under projektplaneringen helt missbedömt karaktären på den målgrupp man vänder sig till, både med avseende på antal individer i målgruppen och deras egenskaper.

I det senare fallet har det gång på gång i projekten visat sig att deltagarna varit sämre rustade än vad som antagits (2, 59 och 26)⁸. Det finns en uppsjö exempel på projekt som kan vittna om att deltagarna har en större och mer komplex problembild än man räknat med. Detta uppmärksammas även av Temagruppen Unga i arbetslivet (2012c) och programutvärderingen av Socialfonden: *"Många deltagare i Socialfonden har en multifaktoriell problematik, som bland annat inbegriper läs- och skrivsvårigheter, psykisk ohälsa, kriminalitet samt missbruk"* (Ramböll Management 2012). I flera fall har projekten sedan fått problem i genomförandefasen som en följd av detta. Personalen har fått ägna mycket tid och energi till att justera projektens aktiviteter då man upptäckt att de inte matchar behoven hos deltagarna. Sammantaget har detta lett till ökat arbete för projektpersonal och i förlängningen en lägre resultatnivå.

4.3 Konkurrens mellan projekt och verksamheter

Ytterligare en aspekt kring rekryteringen av deltagare, och som tycks ha haft en uppenbar betydelse för genomförandet av flera projekt, är den mångfald av ungdomsinriktade projekt som bedrivits runt om i landet, både med finansiering från Socialfonden och andra finansieringskällor. I en rapport som producerats av

Temagruppen Integration i arbetslivet (2011:3) konstaterar Anette Thörnqvist att det kan förekomma konkurrens mellan Socialfondsprojekt och andra projekt, liksom inbördes mellan Socialfondsprojekten samt mellan dessa och insatser i ordinarie verksamhet: *"Det gäller både konkurrens om deltagare och om praktikplatser samt anställningsmöjligheter."*

Thörnqvist menar även att finansieringssystemet med offentlig medfinansiering bidrar till en jakt på deltagare och den ersättning de får för med sig, vilket bidrar till att driva upp konkurrensen. Att detta konkurrensförhållande finns är tydligt i flertalet utvärderingar (29, 37, 51). Bland annat framkommer att det i Blekinge finns ett stort antal projekt som med liknande inriktning vänder sig till arbetslösa unga. Detta har lett till en konkurrens om deltagare till projekten, trots att Blekinge län har den högsta ungdomsarbetslösheten i Sverige. Motsvarande bild kommer även från Gotland.

Sammantaget förmedlar utvärderingarna en bild av att såväl målgruppens oväntade komplexitet som projektkonkurrensen orsakat problem i genomförandet. Detta väcker frågor kring prioritering av och beslut om projekt på olika nivåer. Projektägare beslutar att ansöka om projektmedel och ansökningarna prioriteras sedan av strukturfondspartnerskapen som ytterst beslutar om finansiering av Socialfondsprojekt. När dessa beslut inte är tillräckligt väl underbyggda resulterar detta i att projektpersonal får hantera konsekvenserna. Detta leder i förlängningen till att den projektlogik som ansökningarna bygger på varken kan genomföras eller utvärderas som planerat⁹.

⁸Fortlöpande i texten hänvisas till rapporter där ytterligare information kan hämtas. Rapportnummer hänvisar till sammanställningen över granskade rapporter som finns i slutet av rapporten. Exempelen är inte uteslutande, utan representerar ett urval. Referenser till litteratur anges med årtal. ⁹Denna problematik finns även beskriven i Temagruppen Unga i arbetslivet 2011 samt Temagruppen Unga i arbetslivet 2012c.

4.4 Deltagarnas erfarenheter svåra att fånga

Deltagarnas uppfattningar om de aktiviteter de tagit del av är ofta, men inte alltid, en del av utvärderingarna. Ungas erfarenheter samlas in genom enkäter, intervjuer eller fokusgrupper. Här tycks kvalitativa metoder vara mer ändamålsenligt än kvantitativa sådana. När det gäller enkäter till målgruppen är svarsfrekvensen ofta mycket låg, särskilt i de enkäter som riktats till deltagare som avslutat sin medverkan. Trots detta väljer de flesta utvärderare att dra långtgående slutsatser av på dessa enkätunderlag¹⁰.

Ett exempel på utvärderare som resonerar kring detta metodproblem är Björn och Fagerlind (41). De slår fast att en låg svarsfrekvens påverkar tillförlitligheten i underlaget: *"Tillsammans medför detta, enligt vår mening, att de inkomna svaren inte kan användas för att dra säkra slutsatser om projektet som helhet. Vi vill betona att svaren därför främst bör användas som en indikation på vad vissa deltagare i projekten faktiskt anser"*. De flesta utvärderingar som använt deltagarenkäter tycks nå en svarsfrekvens på cirka en tredjedel av deltagarna. Då utvärderarna sällan resonerar kring och förhåller sig till det begränsade underlaget, till exempel genom bortfallsanalyser, framstår resultaten ofta som spekulativa. Ett annat problem är att många utvärderingar förlitar sig på enkäter med fasta frågor av ytlig karaktär med svag koppling till projektets aktiviteter eller effekterna av dessa.

4.4.1 Utvärderingarna vittnar om positiva erfarenheter hos unga deltagare

Sammantaget ger utvärderingarnas enkätundersökningar ofta en indikation på att deltagarna är nöjda eller

mycket nöjda med de projekt de deltagit i. Utöver detta tillför enkäterna inte någon kunskap av generellt värde. I detta perspektiv tillför de kvalitativa metoderna mer. I flera rapporter finns många berättelser om deltagares erfarenheter genom intervju- och fokusgruppsmaterial.

Även av de kvalitativa undersökningarna framgår det att de unga deltagarna är i högsta grad nöjda. Som en förklaring anges ofta att unga uppfattat att projektpersonalen lyssnar på dem och verkligen försöker hitta vägar vidare. Kulos (3) slutsats kan ses som generell i sammanhanget: *"Majoriteten av de intervjuade deltagarna uppgav också att det var bättre att ingå i projektet jämfört med att vara arbetssökande på egen hand"*. De allra flesta utvärderingar visar att projektens vägledande funktion uppfattas som positiv och att unga generellt uppskattar den strukturerade tillvaro som projekten erbjuder men även det stöd som erbjuds i samband med arbetspraktik.

En framträdande erfarenhet bland deltagarna är att projekten gett dem hjälp på vägen och att deltagarna känt sig mer sedda i projekten än vid andra myndighetskontakter. I utvärderingarna finns berättelser om unga som har dåliga erfarenheter från tidigare skolgång och/eller från kontakter med myndigheter (4). En handfull utvärderingar konstaterar sedan att unga anser sig ha fått mer hjälp och stöd samt träffat personalen oftare än man gjort vid kontakter med i första hand Arbetsförmedlingen, men även Försäkringskassan och socialtjänsten. Magnusson (16) menar att det utvärderade projektet i högre utsträckning utgått från individernas intressen i jobbsökandet: *"Deltagarna har också en och samma kontaktperson och vet mer tydligt vad som gäller till skillnad mot de andra myndigheterna där regler och kontaktpersoner ofta ändras."*

¹⁰För mer information om låga svarsfrekvenser i enkätundersökningar riktade till unga, se Ungdomsstyrelsen 2011.

4.4.2 Bemötandet från personal och andra deltagare är centralt

En vanlig slutsats i utvärderingarna är att projektpersonalens omsorg om och tro på deltagarna spelat en viktig roll för de unga och att detta i sin tur har haft betydelse för deras motivation (se till exempel 19, 24, 44). Utöver den coachande och stödjande funktion som personalen har haft pekar många utvärderingar på deltagarnas positiva erfarenheter av de sociala aspekterna i projektet. Merparten av utvärderingarna lyfter hur viktigt mötet mellan deltagare är (4, 45). Bolin (36) menar att: *"Projektets sociala funktion är med andra ord central. [...] Möjligheten att knyta kontakter med andra ungdomar och ta del av varandras erfarenheter lyftes fram som positiv. Det faktum att det fanns gott om tid gjorde även att det gavs möjlighet att lära känna varandra ordentligt".* Såväl Nicolaisen (61) menar att: *"De unga framhåller att projektet framförallt har gett dem möjligheter att träffa andra människor. Detta har i sin tur haft en stärkande inverkan samtidigt som det gett en förståelse för den egna problematiken".*

4.4.3 Vikten av kontakter med arbetslivet och projektets sociala sammanhang

Utöver projektpersonalen och projektens sociala funktion lyfts även praktikinslag och kontakter med arbetsplatser fram som positiva av deltagarna. Enligt flera utvärderingar menar deltagare överlag att de har fått ny kunskap om arbetsmarknaden och inte minst kännedom om de egna begränsningarna under arbetsträning och praktik (61). Ofta handlar dock analyserna om hur de unga deltagarna uppfattar tiden de tillbringat i projektet, snarare

än insatsernas betydelse i förhållande till ett framtida arbete. Bjöörn och Fagerlind (44) har uppmärksammat detta: *"Många av ungdomarna lägger stort fokus på hur de trivs i verksamheten och med personalen, men har av olika anledningar betydligt svårare att resonera kring vad de vill och hur de ska komma dit. [...] Vi tycker att det är värt att notera att ungdomarnas tankar om hur projektet kan utvecklas nästan uteslutande handlade om hur själva tillvaron i projektet kan förbättras och nästan inte alls om hur projektet bättre/snabbare kan hjälpa dem vidare till arbete eller studier. Här ligger den största utmaningen för projektet: att med olika former av stöttning och insatser få deltagarna att blicka framåt och faktiskt lämna projektet och ta nästa steg mot arbete och/eller studier."*

Vi kan sammanfatta avsnittet om deltagarnas erfarenheter med att det finns uppenbara metodproblem kopplade till målgruppen unga. Många utvärderingar har genomfört enkätundersökningar riktade till målgruppen, men i samtliga fall har det redogjorts för problem som är relaterade till en låg svarsfrekvens. En svarsfrekvens på en tredjedel är vanligt. Det är snarare enskilda intervjuer och fokusgrupper som ger en inblick i den situation unga befinner sig samt deras erfarenheter från projektet. De resultat som förmedlas handlar sedan om projektpersonalens betydelse när det gäller att motivera och aktivera unga. Sammantaget visar utvärderingarna att unga är mycket nöjda med sitt deltagande i de olika projekten, framför allt i jämförelse med tidigare kontakter med skolsystemet och olika myndigheter. Projektets sociala funktion är uppenbarligen också viktig, vilket vi återkommer till i frågan om de resultat och effekter som projektet ger upphov till.

4.5 Direkta resultat och långsiktiga effekter

I förstudien konstaterades att de då aktuella utvärderingarna endast i begränsad utsträckning avsåg resultat och effekter. Av denna anledning togs inte frågan om resultat och effekter specifikt upp i föresatserna för denna studie. I granskningen finns dock en del mönster som förtjänar att lyftas fram. Utvärderingsrapporterna slår fast att många deltagare upplever att de genom projekten fått bättre rutiner i vardagen och ett socialt sammanhang att ingå i.

När vi här talar om resultat och effekter motsvarar detta vad som på EU-nivå i Socialfonden benämns som *outcome* och *impact*. I detta sammanhang ses resultat alltså som något som händer i en individ tämligen omgående i samband med en insats (attitydförändring, kunskapshöjning) och som i förlängningen ger upphov till en effekt, det vill säga en förändring som ingår i ett större sammanhang (utbildning, arbete)¹¹. Bland de nu granskade rapporterna kan vi konstatera att det finns en grupp utvärderingar som inte alls berör frågan om resultat eller effekter hos deltagarna. Om direkta resultat analyseras handlar detta huvudsakligen om underlag som baseras på enkäter, men fokusgrupper och enskilda intervjuer återfinns även här. I många fall baseras slutsatserna dock på ett svagt underlag, i vissa fall på andrahandsuppgifter där projektaktörer själva får bedöma deltagarnas utveckling.

4.5.1 Självsikt, självkänsla, hälsa och ökad anställningsbarhet

När utvärderingarna behandlar projektens resultat berör detta huvudsakligen deltagarnas självinsikt och

självkänsla samt de ungas välmående. När det handlar om deltagarnas självinsikt är den generella slutsatsen att projekten leder till att unga får en bättre bild av sin egen situation och av sin framtid (till exempel 3, 29, 34). Denna självinsikt antas i förlängningen bidra till att unga fått en bättre självkänsla, vilket ofta tar sig sociala uttryck. Många utvärderingar drar slutsatsen att unga genom projektaktiviteterna blivit stärkta, börjat hitta sig själva och fått tillbaka självförtroendet (till exempel 8, 19, 24, 28, 44, 61). Utöver självkänsla och självinsikt finns det exempel på utvärderingar som antyder ytterligare direkta följder, till exempel förbättrad hälsa och ökad glädje. Flera utvärderingar förmedlar också att projekten har haft en positiv påverkan på ungas uppfattning om sin relation till arbetsmarknaden, det vill säga att deras anställningsbarhet har ökat (till exempel 15, 28, 30).

4.5.2 Frågetecken kring stärkt arbetsmarknadsanknytning

Det finns dock rapporter som problematiserar den bild som beskrivs ovan. Ovdal och Olsson (31) menar att även om projektet lyckats när det gäller att stärka individerna, så finns det brister ur ett arbetsmarknads-perspektiv. Detta återkopplar till att projektets aktiviteter har som huvudsakligt fokus att rusta deltagarna för fortsatta insatser i det reguljära myndighetsutbudet: *"Det faktum att deltagarna främst har utvecklats personligen framför att öka sin arbetsmarknadskunskap har [...] rimliga förklaringar. [...] För det första [axlar projektet en roll] som "steget innan" arbetsmarknaden och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. [...] Projektet kan fokusera på insatser som förbättrar den enskildes jobbmöjligheter kanske främst på längre sikt. Denna slutsats basera-*

¹¹Se Community of Practice on Results-Based Management (2013).

des på att det finns behov hos målgruppen som [...] samarbetsaktörer inte kan adressera inom ramen för sitt ordinarie uppdrag. [...] På så sätt har [projektet] kommit att ha främsta funktion som förberedande insats innan ordinarie arbetsmarknadspolitiska insatser kan ta vid på ett fruktbart sätt”.

Sammantaget menar majoriteten av de granskade rapporterna att många unga genom projektaktiviteterna har fått en bättre (psykisk) hälsa och att de är bättre rustade inför sitt inträde på arbetsmarknaden, eller i alla fall inför fortsatta insatser på vägen dit. Samtidigt finns det exempel på tveksamheter kring projektens betydelse för ungas kunskaper om, samt relation till, arbetsmarknaden (se till exempel 8, 31, 34).

4.5.3 Långsiktiga effekter sällan beskrivna i utvärderingarna

När det gäller långsiktiga effekter, som till exempel hur många deltagare som efter projektet fått varaktigt arbete, är det få rapporter som redovisar sådan statistik. Enligt *Socialfonden i siffror 2013* (Svenska ESF-rådet 2013a) är det vanligare att unga etablerar sig på arbetsmarknaden efter avslutat projekt än övriga åldersgrupper, och enligt Socialfondens årsrapport för 2012 (Svenska ESF-rådet 2013b) var det 5 827 av totalt 40 837 unga som arbetade 90 dagar efter projektslut. Ytterligare 8 777 unga hade påbörjat någon annan arbetsmarknadspolitisk insats vid samma tid. De granskade rapporterna saknar en enhetlig redovisning av deltagares aktivitet efter projektslut, men en vanlig slutsats i utvärderingarna tycks vara att cirka 30 procent av deltagarna börjat arbeta eller studera efter projektet. Dessa siffror är emellertid osäkra, inte minst om effekterna har anknytning till projektets aktiviteter. Uppföljningen är ofta

bristfällig, likväl är det vanligt att det dras förhållandevis långtgående slutsatser från det material som finns.

I förstudien konstaterades att det finns små chanser att utvinna någon generell kunskap om insatsernas långsiktiga effekter för de unga som deltagit genom projektutvärderingarna. Denna slutsats ligger fast. Utvärderingarna innehåller, som en följd av ett generellt fokus på genomförandeprocessen (se 3.1), beskrivningar av de erfarenheter och lärdomar som dragits i anslutning till projekten och mindre om de effekter projektets insatser gett.

4.6 Många beskrivningar av framgångsfaktorer i projektarbetet

Den bild som utvärderingarna förmedlar är att det arbete som bedrivits i och kring de aktuella projekten varit framgångsrikt, även om vi ser att det ibland finns anledning att ifrågasätta rimligheten i vissa slutsatser. Rapporterna beskriver projektens framgångsfaktorer och då framträder vissa mönster. Ofta beskriver utvärderingarna framgångsfaktorer som anknyter till den målgruppsbeskrivning som gavs tidigare, att unga ofta är sämre rustade än förväntat. Det innebär att projektets insatser många gånger har fått inriktas på förberedande insatser i förhållande till arbetsmarknaden, och i dessa framhålls det personliga stödet som projektpersonalen ger som helt avgörande. Det finns dock mer arbetsmarknadsinriktade framgångsfaktorer. Projekten har till exempel erbjudit mer handfast stöd i samband med inträdet på arbetsmarknaden. En tredje kategori är de nya arenor för möten mellan organisationer som erbjuder arbetslösa unga stöd i olika former, arenor som skapats genom projektens olika samverkanslösningar. Låt oss börja med projektpersonalens betydelse.

4.6.1 Projektmedarbetarnas engagemang och individuella lösningar

Projektmedarbetarnas insatser framhålls som den främsta framgångsfaktorn i utvärderingarna. Som en konsekvens av att målgruppen står långt från arbetsmarknaden har många projekt strävat efter att ge deltagarna en strukturerad vardag innan de kan gå vidare till utbildning eller praktik. Utvärderingarna beskriver generellt att projekten framför allt har kunnat erbjuda unga ett individuellt anpassat stöd som de inte tidigare fått. Inom projekten har deltagarna fått större möjligheter till individuella lösningar och det är i första hand coaching och motiverande insatser som lyfts fram som avgörande.

Vi har redan tidigare beskrivit att de unga själva säger sig ha fått mer hjälp och stöd och träffat personalen oftare i projekten än vid tidigare myndighetskontakter. Till detta kommer det utökade handlingsutrymme som projektpersonalen har till sitt förfogande. Detta gäller såväl de extra ekonomiska resurserna som en större flexibilitet från samverkansparterna när det handlar om just samverkansprojekt. Till detta läggs den tid som personalen disponerar för varje projektdeltagare, det vill säga volymerna är betydligt lägre än i ordinarie verksamhet (8, 27, 37).

Sammantaget ger utvärderingarna en bild av att projektpersonalen som varit verksam inom de olika projekten har spelat en central roll för det samlade resultatet. Utvärderarna pekar på att projektpersonalen ofta spelat en avgörande roll när det gäller att bygga upp det självförtroende som många unga saknat. Detta sätts ofta i relation till att många unga saknar ett tydligt vuxenstöd, och att detta är en roll som projektpersonalen får axla. Den framgångsfaktor som många utvärderingar framhäver är därför det engagemang och goda bemötande som unga upplever från personalen, där en gemensam

slutsats är att projektpersonalen lyssnar på de unga deltagarna och att de känner sig sedda utifrån sina egna förutsättningar och önskemål. Detta ställs ofta mot det bemötande som man fått i ordinarie myndighetssammanhang (8, 19, 27, 44).

4.6.2 Praktikinriktad verksamhet

De framgångsfaktorer som är mest framträdande vid sidan personalresurserna i projekten och den individuella coachingen är den praktikinriktade verksamhet som bedrivits. Här finns både generell praktik och arbetsträning och etablerade metoder som validering och Open College Network. En framgångsfaktor är i detta sammanhang stödet till individen i och kring själva praktiksituationen. I några utvärderingar syns tydliga slutsatser kring värdet av att arbeta under strukturerade former för att få ut unga på en arbetsplats (13, 33). Rekommendationer är inte vanliga i materialet, men Ahnberg (13) menar att *"arbetet med valideringsmaterialet resulterade i ett verktyg vilket verkligen underlättar processen för unga att etablera sig på arbetsmarknaden. [...] Följeforskarna ser därmed valideringsmaterialet som ett verkningsfullt material väl värt att fortsätta använda och utveckla"*.

4.6.3 Arenor för samverkan kring olika insatser

Ett tredje område där framgångsfaktorer särskilt lyfts fram är de lösningar som skapats kring organiseringen av insatser för projektdeltagarna. Flera utvärderingar menar att man gemensamt mellan olika parter har kunnat komma överens om utgångspunkterna för projektet och sedan genomfört aktiviteter i samverkan. Dessa insatser handlar oftast om hur Arbetsförmedlingen tillsammans med berörda kommuner kan samverka kring målgruppen. När denna samverkan fungerat har man lyckats förkorta den tid det tar för unga att få det stöd som de

behöver för att komma vidare. Uppfattningen är att det går fortare och smidigare i kommunikationen mellan olika myndigheter och att detta verkligen kommit målgruppen till godo (19, 24, 47).

Bland utvärderingarna finns slutsatser som pekar på vinsterna med samlokalisering där man har kunnat samla stödinsatser runt deltagaren (9, 16, 22, 30, 44). Detta leder till en helhetssyn på individen med en ökad flexibilitet och lyhördhet för deltagarnas behov (16, 49, 52). Samverkan har även inneburit att de berörda aktörerna har kunnat jobba med flera insatser samtidigt, istället för att göra en insats i taget under längre tid (61).

Merparten av utvärderingarna pekar på betydelsen av att det skapats arenor för samverkan mellan de olika aktörerna. Detta gäller i första hand tre- eller fyraparts-samtal och gemensamma handlingsplaner för de unga (19, 28). I några fall understryker utvärderingar även vikten av att projekten utgjort en neutral arena som inte de unga deltagarna förknippar med något negativt, som exempelvis Arbetsförmedlingen, skolan eller socialtjänsten (till exempel 59).

Samverkan lyfts alltså fram som en framgångsfaktor, när den fungerat. En särskild genomgång av utvärderingarnas slutsatser när det gäller samverkan återkommer vi till längre fram i rapporten. Här stannar vi vid ett konstaterande att samverkan ses som en viktig del i lyckade insatser för unga.

4.6.4 Goda förutsättningar framför specifika arbetsformer och arbetsmetoder

Om vi sammanfattar de framgångsfaktorer som lyfts fram motsvarar de till stor del vad Ramböll Management (2012) slår fast i programutvärderingen av Socialfonden. Där är slutsatsen att projekten bidrar med ett mervärde i förhållande till ordinarie insatser genom individan-

passning, närhet till deltagarna, långa projektperioder, en bred verktygslåda av metoder samt personalens kunskap, engagemang och sammansättning. I denna metastudie kan vi konstatera att de framgångsfaktorer (mekanismer) som utvärderingarna framhåller oftare handlar om den kontext som Socialfonden erbjuder i termer av till exempel tid, närhet och individanpassning, snarare än om konkreta arbetsformer/-metoder.

4.7 Försvårande omständigheter för lyckat projektarbete

I en sammanställning av en större mängd utvärderingsrapporter konstaterar Sävenstrand m fl (2013) att nästan alla utvärderingar tog upp någon form av problem i projektet. I två tredjedelar av rapporterna belystes enstaka problem och i en tredjedel lyftes flera problem. Vår metastudie bekräftar denna bild. I en del utvärderingar är kritiska synpunkter sällsynta, och i flera fall har rapporterna en tämligen positiv framtoning. Sammantaget är framgångsfaktorerna fler än hindren. Det finns dock uppgifter om hindrande faktorer i utvärderingarna, vilka här sorteras i faktorer inom projektet, runt projektet, deltagarna samt strukturella hinder.

4.7.1 Kompetens, resurser och inriktning inom projektet

När det gäller hinder som identifierats inom projekten handlar det oftast om genomförandeproblem rörande kompetensen hos projektmedarbetare eller de resurser som de haft till sitt förfogande för att genomföra projekten (8, 19, 21). Dessutom framhålls i ett antal fall att projektinsatserna inte varit tillräckligt starkt inriktade på arbetsmarknadsaspekter, utan alltför inriktade på sociala faktorer (18, 30, 37, 44) Till exempel sammanfattar Sävås Nicolaisen (18) att: *"projektet i alltför hög grad har fokuserat på att ge ungdomarna rutiner i tillvaron.*

[...] *Projektet kunde ha fokuserat mer på flexibilitet utifrån ungdomarnas behov för att på så sätt stödja viljan till lärande och fortsatt utbildning efter projektet*". Denna problematik lyftes även tidigare i avsnittet om deltagarnas erfarenheter.

4.7.2 Samverkan med aktörer runt projektet

När det gäller hinder utanför de mer operativa delarna av projekten handlar det framför allt om samverkanssvårigheter (21, 47, 49, 57). Utvärderingsrapporterna innehåller en stor mängd beskrivningar av en samverkansproblematik som tar sig uttryck i ett bristande engagemang från en eller flera av samverkansparterna. Detta leder i sin tur till ett bristande samarbete mellan projektverksamheten och ordinarie verksamhet hos samverkansparterna. Brister i förankringen av projektet i samband med projektstart är en vanlig förklaring till problemet. Flera rapporter tar upp att det finns skilda ingångsvärden och arbetssätt hos kommunala arbetsmarknadsenheter/-förvaltningar i förhållande till Arbetsförmedlingen. Ofta tycks dessa olikheter och förutsättningarna för samverkan inte ha diskuterats och förhandlats tillräckligt innan projektstart, vilket har lett till ett svagt engagemang för projektverksamheten.

4.7.3 Projektstyrning

Ett annat relevant hinder som ofta lyfts fram är kopplat till styrningen av projekten. I utvärderingarna finns många exempel som handlar om styrgruppers diffusa roll och begränsade handlingskapacitet. Detta dilemma finns sedan tidigare beskrivet i till exempel Temagruppen Unga i arbetslivet (2012b), Brulin & Svensson (2011) och Svensson m fl (2013). Här kan vi inte göra annat än att fortsätta poängtera vikten av en fungerande projektstyrning och en engagerad projektägare. Att oväntade

händelser, som till exempel organisationsförändringar och andra förändringsprocesser (52, 61), kan påverka förutsättningarna för ett projekt är naturligt. Men det är fortfarande påfallande vanligt att styrningen inte fungerar redan vid starten av projekten och inte heller gör det under resten av projekttiden.

4.7.4 En mer komplex målgrupp än planerat

Det har redan tidigare konstaterats att målgrupperna ofta varit mer komplexa än vad som förutsatts vid projektplaneringen. Detta har påverkat projekten på olika sätt, såväl initialt som under genomförandefasen. Det finns återkommande vittnesmål i utvärderingarna, dels från projektpersonal men även från projektdeltagare, som handlar om en bristande motivation hos målgruppen. Ranke & Sandström (8) skriver att: *"Flera deltagare anser att det inte är lämpligt att blanda personer med så olika förväntningar, motivationsnivåer och kunskaper. Någon upplevde att hon varit väldigt motiverad, men att de andra personerna i gruppen inte varit det, vilket påverkat henne negativt."*

4.7.5 Strukturella hinder på arbetsmarknaden

Utvärderingarna innehåller även exempel på mer strukturella hinder som projekten stött på, det vill säga faktorer som inte handlar om projektorganisationen eller inomorganisatoriska faktorer. Ett sådant exempel är förhållandena på arbetsmarknaden. Flera projekt har drabbats av det rådande läget på arbetsmarknaden (10, 49). För en del skedde projektplanering under högkonjunktur, men sedan vände konjunkturen under genomförandefasen. Arbetsmarknadsläget innebär samtidigt att det ställs krav på anställningsbarhet, något som flera utvärderare menar utgör en paradox för unga med en svag ställning

på arbetsmarknaden. Bolin (36) lyfter till exempel att arbetsgivare kräver lång arbetslivserfarenhet men samtidigt inte vill ge unga möjligheten att skaffa sig det: "Hur ska man då kunna ha lång arbetslivserfarenhet när man är 19 år?" Till detta lägger vi slutsatser som pekar på att företagen är obenäga att anställa unga efter genomförd praktik (50). Eller i alla fall inte gör det i den utsträckning projekten förväntat sig. Generellt sett ger utvärderingarna en bild av en svår arbetsmarknad med osäkra arbetsvillkor för unga.

4.7.6 Strukturella hinder i offentliga regelverk

Ytterligare hinder som utvärderingarna pekar på gäller de offentliga regelverken, i första hand Arbetsförmedlingens, för arbetslösa unga (4, 15, 17, 27, 61). Det är svårt att i detalj ange vad i regelverken som uppfattas vara hindrande. Ofta beskrivs en stark regelstyrning (i första hand i förhållande till Jobbgarantin för ungdomar)¹² tillsammans med frekventa regelförändringar. Båda dessa faktorer uppges försvåra rekryteringen av deltagare till projekten.

När det gäller ungas kontakter med Arbetsförmedlingen lyfts även formerna för kontakt fram som ett problem. En handfull utvärderingar pekar på svårigheter som uppstår då unga har kontakt med många olika myndigheter och representanter för dessa (27). En aspekt är att de personer som unga har kontakt med ofta byts ut, och att de vid upprepade tillfällen måste förklara sin situation på nytt, vilket gör kontakten med myndigheten ännu svårare. Detta ska sättas i relation till att personliga kontakter och en långsiktig relation som inger

trygghet är en av projektens främsta framgångsfaktorer.

4.7.7 Offentlig medfinansiering – ett särskilt hinder i arbetet med unga

Till de medel som anslås inom ramen för Socialfonden sker även så kallad offentlig medfinansiering, vilket i praktiken visat sig vara en försvårande omständighet. Inom programområde 2 (PO2) utgörs merparten av den offentliga medfinansieringen av projektdeltagarnas egen försörjning, i första hand i form av ersättningar från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan eller det kommunala försörjningsstödet. Inom PO2 uppgår medfinansieringen till 60 procent av den totala budgeten för Socialfondens insatser, motsvarande cirka 5,5 miljarder kronor.

Kravet på offentlig medfinansiering har redan tidigare uppmärksammats som ett bekymmer, till exempel har Temagruppen Unga i arbetslivet (2010) tagit fram en promemoria för att belysa de strukturella problem som finns när det gäller den offentliga medfinansieringen för ungdomsprojekt. I denna konstaterar man att problemet bottnar i att unga i liten utsträckning har kvalificerat sig till en arbetslöshetsförsäkring och att ersättningsnivåerna kan variera kraftigt: "Då framtida deltagares ersättning för de flesta projekten inte går att prognostisera blir det svårt att planera verksamheten på lång sikt. Det kan även uppstå en situation där individer med lägst ersättning riskerar att hamna utanför projektverksamheten. Om många deltagare har en lägre ersättning än planerat så leder det till att medfinansieringsgraden blir låg, vilket i sin tur gör att totalbudgeten blir lägre än beräknat. I vissa fall ökar man antalet deltagare för att kompensera

¹²Alla unga (16–24 år) som har varit öppet arbetslösa och inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre (sammanhängande) månader ska hänvisas till jobbgarantin. Programmet inleds med en fördjupad kartläggning och, vid behov, yrkes- och studievägledning. Därefter ska fokus ligga på jobbsökande och coaching. Efter tre månader bör jobbsökandet kombineras med praktik eller en kortare yrkesinriktad eller teoretisk utbildning. Under tiden som individen deltar i praktik eller utbildning ska det finnas möjlighet till minst fyra timmars jobbsökande per vecka (Hall & Liljeberg 2011).

för detta. Både ökat antal deltagare såväl som inskränkningar i verksamhet på grund av en minskad budget leder dock till att det blir svårt att bedriva en verksamhet av god kvalitet.” Resultaten här stämmer mycket väl överens med de slutsatser som Temagruppen Unga i arbetslivet förde fram för tre år sedan.

Även Ramböll Management (2012) lyfter i programutvärderingen fram att: *”medfinansieringen baseras till exempel ofta på deltagarnas försörjning, vilket gör det svårt att finansiera projekt för individer med en särskilt svag ställning på arbetsmarknaden, eftersom de för med sig få resurser in i verksamheten. Ett annat problem är att medfinansieringen försvinner i samband med att deltagarna går vidare till arbete eller studier, något som gör det svårt att planera verksamheten på ett bra sätt”*. Även denna bild bekräftas i metastudien. Det finns många exempel på att projektpersonal får hantera strategiska frågor i projekten som en följd av felaktiga beräkningsgrunder som i genomförandefasen medför problem med medfinansieringen (26, 33, 34, 50, 61).

Det finns indikationer på att kravet på medfinansiering skapat ett fokus på kvantitet snarare än kvalitet i projekten. Det faktum att målgruppen har en mer komplex problematik än förväntat har genererat problem i utformandet av lämpliga aktiviteter, vilket inneburit att aktivitetsnivån hos en del deltagare har varit låg. Detta har ytterligare försvårat finansieringen av projekten. Som kontrast till de hinder som medfinansieringen skapat, redovisar Bjöörn och Fagerlind (43) att det utvärderade projektet under projekttiden tagit bort deltagaresättning som en källa till medfinansiering: *”det innebar att projektet behövde lägga mindre tid och energi på att skapa och upprätthålla rutiner för kontroll av t ex deltagarnärvaro, vilket behövs för att ge ett relevant underlag*

till ESF-rådet. [...] Det har också visat sig bidra till ett bra flöde av deltagare både in och ut i delprojekten och ökar flexibiliteten i projektarbetet”. Medfinansieringen genom deltagarnas offentliga ersättning framstår som ett påtagligt problem vid genomförandet av ungdomsprojekt inom Socialfondsprogrammet.

4.8 Jämställdhetsintegrering och tillgänglighet

Jämställdhetsintegrering och tillgänglighet är två horisontella kriterier som ingår i Socialfondsprogrammet. Det innebär att samtliga projekt som finansieras dels ska ta hänsyn till ett jämställdhetsperspektiv, dels säkerställa att alla personer, särskilt de med någon form av funktionsnedsättning, har möjlighet att ta del av projektet. Vi har undersökt om, och i så fall hur, jämställdhetsintegrering och tillgänglighet berörs i utvärderingsrapporterna.

När det gäller tillgänglighetsperspektivet har Processstöd Tillgänglighet¹³ konstaterat att det inte räcker med att projekten uppmärksammar tillgänglighetsfrågor, det krävs även utvärderare som stödjer projekten när det gäller att synliggöra vad som gjorts och resonera kring såväl resultat som uteblivna resultat. I en utvärdering av jämställdhets- och tillgänglighetsaspekter i Socialfondsprogrammet konstaterar Hallin m. fl. (2012) att man har haft svårt att nå ända fram i integreringen av tillgänglighetsperspektivet och att det finns en risk för att såväl jämställdhets- som tillgänglighetsfrågan uppfattas som ett *”adderande perspektiv”*. De rapporter som omfattats av metastudien bekräftar denna bild.

Ytterst få utvärderingar har något uttalat jämställdhets- eller tillgänglighetsperspektiv. Vanligast är att dessa perspektiv helt saknas, eller att det hanteras genom att utvärderaren ställt någon eller några frågor i

13 För information om Processstöd Tillgänglighet, se <http://www.tillgangligprojekt.se>. För information om Processstöd Jämställdhetsintegrering, se <http://www.esf.se/jamt>.

ett enkätmaterial.

Det finns dock några slutsatser i rapporterna som förtjänar att lyftas fram. Vad gäller jämställdhetsintegration handlar detta ofta könsfördelning bland deltagare, och i detta perspektiv är det påtagligt att målgruppen domineras av män. De flesta av de utvärderingar som tar upp detta pekar på att ungefär två tredjedelar av projektdeltagarna varit män, medan en tredjedel varit kvinnor. Vidare kan vi se att det i vissa projekt genomförts särskilda åtgärder för män respektive kvinnor. Detta handlar oftast om gruppaktiviteter som enbart riktat sig till kvinnor. Dessutom redovisar flera utvärderingar aktiviteter som genomförts i projekten och som handlat om att belysa och i vissa avseenden motverka fördomar om könsroller på arbetsmarknaden.

Vad gäller tillgänglighet handlar de frågor som utvärderingarna tar upp vanligen om de lokaler som projektaktiviteterna bedrivits i. Detta tycks spegla projektens förhållningssätt. Till exempel konstaterar Wiklander och Jacobsson Lund (32) att: *"Integrering av tillgänglighet i projektarbetet har till stor del varit att den lokal som skulle väljas skulle ha sådana fysiska förutsättningar att alla, oavsett funktionshinder, skulle kunna besöka den"*. Några få exempel på andra slutsatser kring tillgänglighet finns i rapporterna, till exempel konstaterar Fröbel och Johansson (19) att det aktuella projektet haft svårt att nå ut till unga som är födda utomlands. Sjöberg och Gradin (24) pekar på att vissa deltagare haft svårt att delta i det utvärderade projektets aktiviteter som en följd av att dessa byggt på att deltagarna ska arbeta i grupp, vilket inte alla unga klarat av.

Sammantaget pekar resultaten från metastudien på att det i de flesta fall inte funnits någon utvecklad och/eller uttalad strategi vad gäller de horisontella kriterierna. Detta gäller såväl i projekten som i utvärderingarna. Undantagen utgörs av de projekt som uttryckligen riktat sig

till en målgrupp med någon form av funktionsnedsättning (6, 26, 29, 34, 51).

4.9 Samverkan ofta i fokus – men sällan utvärderad på djupet

Ett av Socialfondsprogrammets fyra programkriterier handlar om samverkan. Detta ses som en central förutsättning för att skapa mervärde. I metastudien är samtliga projekt, med något enstaka undantag, att betrakta som samverkansprojekt. En stor andel av utvärderingarna har haft fokus på genomförandet av projekten, vilket generellt handlar om just samverkansarbetet. En huvudfråga i metastudien har därför varit att undersöka i vilken mån de granskade utvärderingarna menar att projekten utvecklat en hållbar samverkan kring de unga projektdeltagarna. I utvärderingarna finns ett omfångsrikt material om samverkan och vi kommer här att lyfta fram huvuddragen i utvärderingarnas slutsatser.

4.9.1 Samverkan utvärderas men osäkert på vilka grunder

Innan utvärderingarnas slutsatser presenteras är det intressant att undersöka vilka analysmodeller som använts för att utvärdera samverkan i projekten. Sammantaget kan vi konstatera att samverkan beskrivs och utvärderas i rapporterna, men analysmodeller är sällsynta. Utvärderingarnas sätt att förhålla sig till samverkan är tämligen enkla och i många fall utgörs analysen av beskrivningar som hämtas från genomförda intervjuer. I flera fall finns även anledning att anta att samverkansarbetet fått en alltför positiv framställning av välvilliga utvärderare.

Att samverkansarbetet inte analyseras mer detaljerat är en klar brist i de granskade utvärderingarna. Samverkan utvärderas visserligen i många rapporter, men slutsatserna såväl som resonemangen som leder fram

till dessa är ofta svepande. På det hela taget utgår de flesta utvärderingar inte från någon specifik modell eller referenspunkt för att värdera samverkan. Om vi kategoriserar bedömningarna av samverkan med hjälp av Karlsson Vestmans (1999) termer förhåller sig merparten av utvärderingarna (om än outtalat) till referenspunkter av subjektiv karaktär. Detta kännetecknas ofta av i vilken grad samverkan uppfyller förväntningar hos olika aktörer, i första hand närmast berörda tjänstemän.

4.9.2 Exempel på mer utvecklade samverkansanalyser

Några undantag finns där utvärderarna utgår från referenspunkter av mer objektiv karaktär, vilket innebär att värderingen sker mot vad som generellt konstaterats vara en "optimal praktik". Ett exempel där projektets aktiviteter relateras till samverkan som teoretisk idealbild är Aggestam (27), som använder en modell för partnerskap med forskning av Wistus (2010) som utgångspunkt. Ett annat exempel är Lebedinski (30) som utgår från en modell för samverkan baserat på samverkansteori som utvecklats av Danermark (2003). Danermark har också tillsammans med Germundsson (2007) utvecklat en matrix för kvalitetssäkring av samverkan, vilken används av Hillborg (37). Svensson (33) förhåller samverkan till det engelska begreppet *community of practice*, som förstås utifrån Senges (1992) modell om lärande organisationer. Värt att notera är att samtliga nämnda utvärderare som använt någon strukturerad modell för värdering av samverkan har sin tillhörighet i akademiska organisationer.

4.9.3 Utvecklad samverkan enligt utvärderingarna

Om vi riktar blicken mot vad utvärderingarna säger om samverkan är det i många fall en positiv utveckling som beskrivs. Det konstateras att man lyckats skapa en

arena mellan de olika aktörer som är verksamma kring målgruppen. Vi kunde tidigare se att en identifierad positiv företeelse är tre- eller fyrtalssamtalet. Dessa mötesstrukturer lyfts fram i många utvärderingar som ett arbetssätt som skapar mervärde för deltagarna, och i flera fall lyfts värdet av det informationsutbyte som sker mellan parterna. I projekten pekar många utvärderingar på att kommunikationen mellan aktörerna gått snabbare än vad som annars är fallet, och den mellanorganisatoriska förståelsen för olika aktörers förutsättningar har ökat (18, 51).

Bland de mekanismer som lyfts fram syns i första hand samlokalisering samt ett ändamålsenligt och uttalat mandat för samverkan. Flera rapporter pekar på att det är avgörande att personer i ledningsposition prioriterar samverkan och ger personalen ett tydligt mandat samt resurser för att engagera sig i det gemensamma arbetet (9, 16, 44). Samma mekanismer har motverkat utvecklingen när detta inte fungerat. Sammantaget pekar många utvärderingar på att det är viktigt att en struktur för samverkan byggs redan innan projekten sätter igång.

4.9.4 Samverkan försvåras när aktörer saknas

Det är också tydligt att flera projekt inte nått sin potential på grund av faktorer som ligger utanför själva projektet. Ofta handlar det om en organisatorisk turbulens där organisationsförändringar, sjukskrivningar och hög personalomsättning medfört problem. Generellt lyfter de granskade rapporterna fram brister i delaktighet från samverkande aktörer. Detta gäller framförallt de statliga aktörerna, men även kommunala förvaltningar, när det handlat om inomkommunal samverkan. Detta ses som ett uttryck för den organisatoriska särkoppling som projekten ofta haft. Till detta kommer att konstellationerna i samverkansprojekten i ett antal fall lyfts fram som

ofullständiga. Till exempel efterfrågas Försäkringskassan som samverkansaktör, och det är påtagligt att de kommunala utbildningsförvaltningarna har spelat en begränsad roll i de projekt som omfattats av denna granskning. När vi sammantaget ser på vilka aktörer som utvärderingarna angett som parter i samverkan så är det ett fåtal projekt som haft samverkan med just gymnasie- och vuxenutbildning. Folkhögskolor är mer vanligt förekommande, men i flera fall trycker utvärderare på att ett samarbete med utbildningsaktörer saknats (19, 44).

4.9.5 Bristande förberedelser försvårar samverkan

Många problem uppstår därför att fundamentet för samverkan inte lagts inför projektstarten samt för att projektägare inte tar sig an samverkansarbetet på ett ändamålsenligt sätt. Conrah (2000) har i sin forskning valt att se samverkan som formaliserade relationer mellan ett antal aktörer. En utgångspunkt i hans resonemang är att de deltagande aktörerna ska resonera igenom grunderna för arbetet innan den egentliga samverkan startar. Det gäller då att utveckla samsyn kring de principiella utgångspunkterna för samverkan: vilka parter som bör ingå och i vilken roll, hur samverkan ska genomföras och slutligen hur resultaten av samverkan ska hanteras i befintliga strukturer hos parterna. Utvärderingarna visar att det ofta finns oklarheter kring vilka parter och vilka representanter för dessa som ska ingå i samverkan och vilka förpliktelser det medför. Vidare har det i flera fall varit otydligt hur samverkan ska genomföras. Ändå är den övergripande slutsatsen att projekten har bidragit till en ökad samverkan hos de deltagande parterna, ofta som följd av projektmedarbetarnas förmåga att anpassa samverkansprocessen samt att hantera olösta strategiska frågor. Frågan är om de berörda organisationerna därefter varit beredda att ta sig an resultaten av samver-

kansarbetet? Denna fråga behandlas i nästa avsnitt.

4.10 Hållbarhet – tillvaratagande av projektens arbete

I en rapport från Temagruppen Unga i arbetslivet (2012b) fokuserar Jensen och Trägårdh på den så kallade implementeringsproblematik som omgärdar projekt inom såväl Socialfonden som i andra sammanhang. Utgångspunkten är att det i merparten av de projekt som finansieras finns en uttalad ambition från projektägaren att använda de lärdomar och erfarenheter som utvecklas i ordinarie verksamhet efter projektets slut, vilket följer Socialfondens programkriterium om strategisk påverkan. I utvärderingsavseende handlar detta om att bedöma ett projekt inte bara utifrån måluppfyllelse utan framför allt att se till det sammanhang där projektet genomförs. Vi kunde tidigare konstatera att de granskade utvärderingarna i liten utsträckning placerade projektens verksamhet i något större sammanhang. Helt i linje med Cassidy, Levition och Hunters (2006) slutsats: *"program evaluation has traditionally focused on the implementation, outcomes, and impact of social programs, and not much attention was paid to their sustainability"*.

4.10.1 Sällsynt med analyser av projektens sammanhang

Det har under den innevarande programperioden gjorts många insatser för att få både projektaktörer och utvärderare att tydligare uppmärksamma hållbarhetsfrågan, något som i Socialfonden betyder att skapa långsiktiga effekter och få genomslag i beslutsfattande utanför projekten (strategisk påverkan). Sven Jansson (2013) konstaterar att den lärande utvärderingen är tänkt som ett stöd för strategisk påverkan, vilket innebär att: *"den lärande utvärderingen måste bli bättre på att sätta in det enskilda projektets resultat i en kontextuell analys"*.

I många av de utvärderingar som ingått i granskningen tas frågan om den långsiktiga hållbarheten i projekten upp i mindre omfattning. Kontextuella analyser är dock sällsynta i rapporterna.

I vissa fall redovisar utvärderarna att projekten varit framgångsrika när det gäller att säkra fortsatt verksamhet i någon form (28, 29, 30, 53, 61). Det ska tilläggas att det är osäkert om den fortsättning som lyfts fram i utvärderingarna faktiskt blivit verklighet. I flera fall poängterar utvärderarna att deras uppdrag planerligt avslutats innan projekttiden löpt ut och att det tidsmässigt inte varit möjligt att följa upp om beslut fattats om fortsatta aktiviteter (25, 47). Detta väcker en metodmässigt relevant fråga om huruvida de nuvarande förutsättningarna inom Socialfondens utvärderingssystem gör det möjligt att följa upp och värdera projektens hållbarhet.

4.10.2 Fortsatt arbete genom nya projekt

Utvärderingarnas mer detaljerade uppgifter om hållbarhet handlar oftast om att projektverksamhet går över i någon annan (projekt-)finansiering utanför ordinarie budget hos respektive projektaktör. Detta har inom Socialfonden kommit att betraktas som så kallade *pärlandsprojekt*. Sävenstrand m. fl. (2012) definierar detta som att en projektägare driver flera projekt efter varandra, men att det sker en förädling av insatserna över tid och att de tillsammans utgör en långsiktig utvecklingsstrategi. Bland de projekt som ingått i underlagen för metastudien är det också många som bygger på tidigare projekt i någon form. Det framgår även att flera projekt kommer att eller förväntas fortsätta i projektform.

I några fall anges att projekt övergår i annan Socialfondsfinansierad verksamhet. Till exempel menar både Ahnberg (15) och Sjöberg och Gradin (24) att de respektive projekten övergår i ett större länsövergripande

projekt. I det ena fallet får verksamheten därigenom en tredje "projektkostym", vilket ses som ett sätt att sprida och förvalta lärdomarna från projektet. I några fall uppges att projektens verksamhet kommer att leva vidare med en ny finansieringsbas, men utan några ytterligare detaljer. Det finns dock flera exempel där fortsatt finansiering kommer från ett samordningsförbund (37, 44).

Hillborg (37) framför en i sammanhanget relevant synpunkt: *"Inom projekt ges ofta möjligheter att skapa ett bredare handlingsutrymme både vad gäller tid och personalresurser jämfört med den ordinarie verksamheten. [...] Det finns också forskning som visat att ordinarie verksamheter tenderar att se samverkansprojekt som löst kopplade enheter till de permanenta organisationen. När sedan projekten avslutas riskerar också väl uppbyggda och framgångsrika metoder att upphöra."* I en studie av projektorganisering i offentlig sektor menar Forsell, Fred och Hall (2013), i linje med vad som konstaterades ovan, att många projekt bygger på snarlika projekt eller att de själva resulterar i liknande projekt. Detta ger en svag påverkan på den permanenta verksamheten, och de menar att detta hänger samman med att det tycks finnas en svag mottagarsida för projektens resultat.

4.10.3 Frågetecken kring förmågan och möjligheten att ta hand om projektens arbete

Även mot bakgrund av metastudiens resultat finns anledning att ifrågasätta beredskapen att ta hand om de arbetssätt/-processer som utvecklas, även om det inte alltid finns fog för de högt ställda förväntningar som projektpersonal har kring implementering. Till exempel pekar Hägglund (17) på ett projekt där man försökt få till stånd en implementering av projektets viktigaste aktiviteter. Så har inte blivit fallet och slutsatsen är att projektet varit

framgångsrikt, men att implementeringen misslyckats på grund av: *"bristen från projektägarens sida att ta ansvar för att utveckla och kommunicera en tydlig plan för omhändertagandet av resultatet"*. Ett annat exempel är Rantakyro (21) som menar att implementeringsfrågorna ägnats stort intresse i slutet av projektet, men att projektägaren (en privat aktör) inte lyckades få den aktuella kommunen intresserad av fortsatt verksamhet, varför implementeringen fallerade.

I utvärderingarna tas mekanismer som kan påverka utfallet av en implementering av projektresultat upp på olika sätt. Björn och Fagerlind (44) menar att: *"projektet upplevs som positivt eftersom det blir ett tillskott till verksamheten. Samtidigt förefaller kännedomen om [projektet] vara varierande bland Arbetsförmedlingscheferna."* De menar att dessa två faktorer tillsammans blir ett hinder i implementeringsprocessen. På samma tema påpekar Eriksson (60) att: *"projektets rekryterare [anställdes] i den reguljära organisationen. Det är dock svårt att avgöra i hur hög utsträckning de kan jobba vidare på samma sätt som i projektet. Det är ett dyrt projekt som kostar cirka 20 miljoner kronor"*.

Just den ekonomiska aspekten framstår som en av de faktorer som i störst utsträckning försvårar implementeringsarbetet. De projektmedel som Socialfonden beviljar utgör många gånger ett ansenligt tillskott till ordinarie budget. Ofta används dessa pengar till utökade personella resurser och särskilda insatser till målgruppen. När projekttiden är slut och de externa resurserna upphör blir det svårt att fortsätta verksamheten inom ramarna för ordinarie anslag. Problemet är ännu större för privata aktörer och idéburna organisationer, som exempelvis folkhögskolor. Denna aspekt lyfts även fram i programutvärderingen där Ramböll Management (2012) slår fast att Socialfonden ska stärka individer genom att finansiera lokala utvecklingsprojekt, vilket de menar är

förknippat med strategiska utmaningar: *"Projekten ska inte bara separeras organisatoriskt från den ordinarie verksamheten; de ska även bidra med något nytt och kreativt som leder till bättre resultat för målgruppen. Vår uppfattning är att denna inriktning, många gånger, har skapat för dyra och innovativa projekt, som inte varit implementeringsbara inom ramen för ordinarie verksamhet"*. Även Jensen och Trägårdh (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012b) fångar upp den ekonomiska aspekten i sin studie av implementeringsproblematiken: *"Samtliga projekt som ingick i denna studie använde de externa medlen till att göra verksamhet för projektdeltagarna. Hade projekten agerat implementeringsvänligt, hade en stor del av projektmedlen gått åt till att faktiskt vara innovativa och utarbeta metoder och arbetssätt som bidrog till att permanenta organisationer kunde hantera unga långt från arbetsmarknaden på ett bättre sätt än man gör, men utan att vara kostnadsdrivande"*.

De mekanismer som framträder kring implementeringsprocessen stämmer även väl överens med slutsatserna i en rapport från Temagruppen Arbetsplatslärande, kompetensutveckling och omställning i arbetslivet (A&O). I rapporten konstaterar Ehneström, Ellström och Svensson (2012) att hållbarheten huvudsakligen utgår från projektens passform i förhållande till de ordinarie verksamheterna. Ett hinder i processen är sedan brist på förankring uppåt i organisationen: *"När projektägare är engagerade och 'rätt' personer sitter i styrgruppen finns rimligen bättre förutsättningar för hållbarhet"*. Vidare slår de fast att en viktig framgångsfaktor är att befintliga personalgrupper arbetar i projekten eftersom dessa automatiskt för projektresultaten vidare in i organisationen. Även om det bland de utvärderingar som ingått i metastudien finns många exempel där dessa mekanismer verkat hindrande, finns det även lyckade exempel. Exempelvis menar Svensson (4) att det utvärderade

projektet tagits tillvara och kunnat implementeras i den ordinarie kommunala verksamheten: *"Omsorgsfulla förberedelser och förankring i kommunen och hos andra aktörer är sannolikt en bidragande anledning till detta"*.

4.10.4 Viktiga mekanismer för att säkerställa långsiktig hållbarhet

Det finns idag en tilltagande forskning kring faktorer som positivt påverkar sannolikheten att en projektverksamhet kan fortleva efter att den externa finansieringen avslutats (se till exempel Goodson et al 2001, Savaya & Spiro 2012). Det är centralt att det finns en tydlig koppling mellan projektet och de samverkande parternas ordinarie uppdrag och arbetssätt. Dessutom måste utvecklingen ligga rätt i tiden i förhållande till övrig verksamhet. Tillsammans förmedlar utvärderingarna en bild av att det i många fall, när det gäller strategisk påverkan, varit en alltför hög grad av särkoppling mellan projekten och ordinarie verksamhet. Dels organisatoriskt genom resursförstärkningar i termer av externrekryterad personal, dels i termer av ett bristande engagemang från personer

i ledningsposition som bör förespråka och legitimera projektverksamheten.

Jensen och Trägårdh (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012) beskriver särkopplingens konsekvenser som att det skapas olika identiteter, där projekten står för förnyelse och den löpande verksamheten står för tradition. Detta medför att både projekt och löpande verksamhet är fullt upptagna med sina respektive agendor och vid utvärderingen ligger fokus på projektens aktiviteter, resultat och lärande och inte vad de permanenta organisationerna har lärt av projekten. Dessutom ger de utvärderingar som granskats i denna metastudie bilden av att arbetsmetoderna till stor del skapas spontant i praktiken, tack vare projektarbetarnas flexibilitet och idériakedom (se även Thörnqvist 2011, Svensson 2012). För de individer som tar del av insatserna är detta naturligtvis en stor fördel, men när det handlar om strategisk påverkan utgör detta ett problem. Det finns helt enkelt inte något tydlig bild av vad det egentligen är som ska föras över till ordinarie verksamhet.

5 Sammanfattande analys

Utgångspunkten för denna rapport är ett uppdrag från Temagruppen Unga i Arbetslivet att genomföra en metaanalys av utvärderingar av ungdomsprojekt som finansierats med stöd från Europeiska socialfonden. Syftet med studien är att med projektutvärderingar som underlag bidra med kunskap om metoder och arbets-sätt, implementering, identifierade hindrande regelverk och strukturer i genomförandet av arbetsmarknadsprojekt riktade till unga. Till detta läggs en fråga om utvärderingarnas kvalitet. Det är nu dags att summera erfarenheterna från denna studie.

5.1 Varierande kvalitet i utvärderingar med processer i fokus

Vi har konstaterat att utvärderingsrapporterna kännetecknas av en högst varierande kvalitet. I riktlinjerna för utvärdering inom Socialfonden betonas vetenskaplighet och kontextuell analys, men i många fall kan rapporternas vetenskaplighet ifrågasättas. Det finns även en begränsad koppling till Socialfondens ansatser, och det är på det hela taget svårt att ur rapporterna utvinna generella kunskaper om resultat och effekter. Däremot innehåller utvärderingarna en mängd beskrivningar som på olika sätt ger en bild av den verksamhet som bedrivits i projekten.

Utvärderingar behöver inte enbart handla om resultat och effekter. Det kan lika gärna handla om olika insat-sers innehåll, genomförande och organisering. Detta avgörs i stor utsträckning av den beställning som uppdragsgivare gör med utgångspunkt från den nytta som utvärderingen ska bidra till, men det kan även styras av hur utvärderaren sedan tolkat sitt uppdrag. De utvärde-

ringar som ingått i metastudien har till stor del haft en processtödande inriktning i syfte att främja måluppfyllelse i projekten. Det innebär att de frågor som besvaras ofta handlar om projektens genomförande. Detta beror sannolikt på en kombination av att projektaktörer efterfrågat utvärderingar med denna inriktning och att aktu-ella utvärderare känt sig mest hemma på detta område.

5.2 Unga – en svår målgrupp med komplexa behov

På grund av utvärderingarnas karaktär möjliggörs ingen systematisk sammanställning av hur många individer som projekten omfattat, hur utfallet förhåller sig till de ansökningar som ESF-rådet ursprungligen tagit ställning till eller till de utlysningssomgångar som projekten sorterar under. Det är emellertid tydligt att många projekt haft en lägre måluppfyllelse i termer av antal deltagare som en följd av målgruppens karaktär och missberäkningar som gjorts i projekteringsfasen.

Ett återkommande mönster är att projekten i sin planering felbedömt karaktären på den målgrupp som de vänt sig till. En kombination av större komplexitet i ungas problematik och konkurrens om deltagare genom över-etablering av likvärdiga projekt har orsakat problem. De unga har visat sig ha en sammansatt problematik med till exempel läs- och skrivsvårigheter, psykisk ohälsa, kriminalitet och missbruk. Detta visar i förlängningen på vikten av en ändamålsenlig projektplanering som inkluderar såväl omvärlds- som målgruppsanalys. Om detta felar blir resultatet att de antaganden som projek-ten bygger på varken kan genomföras eller utvärderas såsom planerat.

5.3 Socialt stöd ger grund för fortsatta insatser

När det handlar om de resultat och effekter som projektet gett upphov till är det få utvärderingar som tar upp frågan om långsiktiga effekter som till exempel deltagarnas etablering på arbetsmarknaden. Det är betydligt vanligare att rapporterna konstaterar att många unga genom projektaktiviteterna har fått en bättre (psykisk) hälsa och att de står bättre rustade inför inträdet på arbetsmarknaden, alternativt inför fortsatta insatser på vägen dit. Detta ses i relation till att projekten, som en följd av de ungas komplexa problematik, har fått inriktas på grundläggande insatser och att Socialfondsprojekten kommit att ses som en förberedelse inför fortsatta insatser inom ordinarie myndighetsutbud. Därför tar många utvärderingar upp framgångsfaktorer som utgår från det personliga stöd som projektpersonalen erbjuder. Detta sätts ofta i relation till att samverkanslösningar underlättat ungas kontakter med olika myndigheter. Det finns emellertid exempel på framgångsfaktorer för mer arbetsmarknadsinriktade insatser där projekten kunnat erbjuda ett handfast stöd i anslutning till ungas inträde på arbetsmarknaden. Utvärderingarna ger dock uttryck för att projekten i hög utsträckning haft en social och stärkande prägel.

5.4 Hinder inom och kring projekten

Även om fler framgångsfaktorer än hinder nämns i utvärderingarna finns det också försvårande omständigheter. Det handlar dels om problem inom projekten som faller tillbaka på kompetensen hos projektmedarbetare alternativt de resurser som de haft till sitt förfogande för att genomföra projektets aktiviteter. Flera utvärderingar pekar också på att projektaktiviteterna inte i tillräckligt

stor utsträckning inriktats på ungas relation till arbetsmarknaden, utan snarare varit alltför fokuserade på sociala faktorer. Det handlar då om unga där den sociala problematiken inte varit lika omfattande, utan där deltagarna har varit redo att ta steget ut på arbetsmarknaden. När det gäller hinder som omgärdat projekten handlar detta framför allt om samverkanssvårigheter som tar sig uttryck i ett bristande engagemang från parterna för det gemensamma projektet. Utvärderingarna belyser även strukturella hinder som till exempel förhållandena på arbetsmarknaden med rådande konjunktur. Ytterligare hinder är de offentliga regelverk som gäller arbetslösa unga och framför allt den offentliga medfinansieringen som är obligatorisk i Socialfonden, och som ofta utgörs av projektdeltagarnas offentliga försörjning.

5.5 Samordning av stöd – betydelsefullt, men inte alltid enkelt

Vad gäller samverkan beskrivs ofta utvecklingen i projekten i positiva termer. En vanlig slutsats är att en arena skapats mellan de olika aktörer som är verksamma kring de unga deltagarna. Tre- och fyrtalssamtal har skapat mervärde för deltagarna enligt många utvärderingar genom att öka informationsutbytet mellan samverkansparterna. För att få samverkan att fungera är det i första hand samlokalisering och att det finns ett uttalat mandat från ledningen för samverkan, som lyfts fram.

En central slutsats är att det är viktigt att en samverkansstruktur skapas innan projekten sätts igång. Ofta tillskrivs den positiva utvecklingen av samverkan projektmedarbetarnas förmåga att anpassa processen och hantera olösta strategiska frågor. Det tycks ofta ha funnits oklarheter kring vilka parter som ska ingå i samverkan och hur de ska representeras samt vilka förpliktelser de har till samverkansarbetet. Det är påtagligt att utbildningsorganisationer har spelat en begränsad roll i

de aktuella projekten, med undantag för folkhögskolor. Istället handlar samverkan till stor del om Arbetsförmedlingen och kommunala arbetsmarknadsenheter.

5.6 Svag strategisk påverkan

När det gäller den strategiska påverkan som projekten haft förmedlas en bild av att många projekt varit för särkopplade från ordinarie verksamhet för att verksamhet ska kunna föras över till befintlig struktur. Dels organisatoriskt genom resursförstärkningar i form av personal, dels i termer av ett bristande engagemang från personer i ledningsposition. Dessutom är det vanligt att projekten inte utgått från någon uttalad praktisk eller vetenskaplig kunskap, vilket gör att det finns få hypoteser som beskriver varför man valt att tillämpa aktuella metoder och arbetssätt. Istället ligger fokus ofta på resursförstärkning och projektpersonalens möte med unga. Avsaknaden av programteori eller insatslogik har gjort att många utvärderare blivit ett stöd för projekten i skapandet av en genomförbar projektstruktur. Fokus har legat på att rekonstruera projektens utgångspunkter, beskriva deras genomförande och förmedla erfarenheterna från detta till olika projektaktörer.

5.7 Vad säger utvärderingarna, och vad säger de inte?

Sammantaget visar metaanalysen att utvärderingarna till stor del bekräftar redan känd kunskap. Det som förmedlas i utvärderingarna är sällan några nyheter, vilket gör att deras bidrag till organisatoriskt lärande är litet. Vi har till exempel kunnat se att coachinginsatser uppfattas positivt och att de utgör en arbetsmetod som anses ge mervärde till befintligt myndighetsutbud. Unga deltagare anses ha fått bättre hälsa och en tydligare struktur i sin tillvaro. Vi får veta att samlokalisering ses som framgångsrikt och att projektverksamhet kan

erbjuda flexibla lösningar tack vare större handlingsutrymme. Vidare förmedlar utvärderingarna att det finns en implementeringsproblematik som bottnar i oklarheter kring projektstyrning och ägarskap. På det hela taget förmedlar dock utvärderingarna en bild av att Socialfondens resurser bidragit till att skapa goda förutsättningar och en resursförstärkning i arbetet med unga, snarare än att specifika arbetsformer och metoder prövats och utvärderats. Vi vet dock mindre om projektens, och i förlängningen Socialfondens, resultat och effekter. Detta bygger i första hand på att det varit svårt att i efterhand nå de unga som deltagit i projekten, vilket ger ett bristande underlag för slutsatser om långsiktiga effekter. Till detta lägger vi tidsaspekten där utvärderingarna avslutas parallellt med projekten, vilket försvårar en långsiktig effektmätning på projektnivå.

5.8 Besvarar projektutvärderingarna övergripande frågor?

Utvärderingarna har generellt en projekt- och processprägel, och med sin ambition att stödja projekten till en ökad måluppfyllelse bidrar de i liten utsträckning till ett vidare lärande utanför projektens verksamhet. Det saknas kopplingar i analyserna till exempelvis Socialfondens ansatser och utlysningssomgångar. Det finns svaga kopplingar till bland annat regionala planer och andra satsningar som görs för arbetslösa unga. Detta gör att den kontextuella analys som efterfrågas genom den lärande utvärderingen många gånger uteblir.

I riktlinjerna för Socialfonden 2007–2013 framgår att den utvärdering som bedrivs inom ramen för programmet, på såväl projektnivå som programnivå, syftar till att förbättra hela programarbetet. Här har projektutvärderingen en strategisk betydelse på flera nivåer: *”Den uppföljning och utvärdering som görs inom ramen för projekten syftar till att stimulera till reflektion och lärande*

under arbetets gång, till gagn för utveckling av processen, styrningen av den fortsatta verksamheten samt för att värdera under projektiden framkomna resultat” (ESF-rådet 2007). Erfarenheterna från denna metastudie visar att projektutvärderingarna endast i liten utsträckning har kommit att bidra till programutvecklingen i termer av utvärdering av framkomna resultat. Fokus har legat på att kvalitetssäkra genomförandet av projektverksamheten genom ett formativt processperspektiv. Här tycks projektutvärderingen ha varit framgångsrik och ha lett till en kvalitetshöjning i genomförandet av programmet. Men den ger samtidigt ett begränsat underlag för en övergripande utvärdering av projektens resultat och effekter. Lägg till detta samordningsperspektivet. Det faktum att ansvaret för projektutvärderingen legat på projektägaren, och att det samtidigt inte funnits någon övergripande samordning av dessa utvärderingar, gör utvärderingsystemet otillförlitligt, vilket blir uppenbart i denna metaanalys och liknande studier där projektutvärderingarna ska användas för att besvara programövergripande frågeställningar. Resultaten från denna metastudie ger sammantaget en bild av ett utvärderingssystem med en svag samordning såväl mellan som inom olika nivåer.

5.9 Liten samordning av utvärderingar resulterar i projektfokus

I Statskontorets (2013) förhandsutvärdering av Socialfondens kommande programperiod konstaterar utredarna att: *”ett effektivt genomförande förutsätter att programmet utgör en genomtänkt helhet. Så långt det är möjligt måste övergripande syfte, underordnade mål (avseende till exempel inriktning, målgrupper och prioriterade insatser), kvantifierade delmål, indikatorer och rollfördelning mellan olika aktörer inom och utom programmet hänga samman”*. Socialfondens utvärderingssystem har många beståndsdelar. För att möjliggöra övergripande

de analyser som bygger på projektutvärderingar krävs en samordning av de olika delarna i en ändamålsenlig struktur. Hur sådana system kan etableras har rönt stort intresse på utvärderingsområdet under senare år. En rad insatser har också genomförts för att höja kvaliteten på Socialfondens utvärderingar (se Jansson 2013). Det finns emellertid fortfarande uppenbara brister. Bland annat har många rapporter bristande metodik. Dessutom är slutsatserna ofta allmänna och processinriktade, få utvärderingar gör försök att bedöma resultaten och det finns sällan kontextuella analyser som återknyter till Socialfondsprogrammets ansatser.

Det är lätt att peka på möjliga förklaringar till nämnda brister. Dels kan det handla om dåligt hantverk från enskilda utvärderare, dels kan det handla om problem i beställarledet. Här har vi studerat enskilda utvärderingsrapporter, men vi vet inget om utvärderingens förutsättningar, till exempel kostnader, hur upphandling skett eller hur projekten förhållit sig till utvärderingsfrågor. Sammantaget har det i flera studier utöver denna framkommit att utvärderingarna i första hand fungerat som stöd för projekten. Utvärdering har därför blivit ett verktyg för kvalitetshöjning i genomförandet av Socialfondens insatser. I denna metastudie har vi ställt nya frågor till redan tidigare genomförda utvärderingar, vilket har visat sig vara svårt. Det ska inte förringa det värde som utvärderingarna haft och den nytta de haft för enskilda projekt.

Sammantaget kan vi konstatera att det finns ett kvalitetsproblem inbyggt i Socialfondens utvärderingssystem, vilket för denna studie blir uppenbart genom den variationsrikedom som finns i utvärderingar av Socialfondens ungdomsprojekt. Att använda utvärderingar som beställts och genomförts på projektnivå för att få svar på mer övergripande frågeställningar har visat sig svårt, även om de aktuella utvärderingarnas beskrivningar av

projektprocesser har kunnat användas för att teckna en bild av vad som hänt i de aktuella projektens processer.

5.10 Utvärderingen i nästa programperiod

För närvarande planeras kommande programperiod inom Socialfonden, vilket gör att det finns möjlighet att förbättra förutsättningarna inför framtida utvärderingsarbete. Den första och mest grundläggande nivån för utveckling av utvärderingssystemet handlar om att förbättra de enskilda utvärderingarna, men det kan också handla om förutsättningarna för utvärderarnas arbete. I planeringsarbetet av den kommande programperioden har EU-kommissionen slagit fast att man inom det svenska Socialfondsprogrammet ska fortsätta sin ambitiösa satsning på utvärdering, fast med utvecklade möjligheter att dra slutsatser om de mervärden som finansierade insatser medför. För att detta ska ske måste utvärderare bli bättre på att i sitt arbete fånga upp resultat, effekter och mekanismer. Men det innebär också att de projekt som de studerar behöver vara riggade för att omfattas av sådana utvärderingsinsatser. Grunden för utvärderingarna skapas av den verksamhet de studerar, och om inte projekten bygger på logiska antaganden om relationer mellan problem och effekter, så får även utvärderarna svårt att identifiera sådana samband.

5.11 Ungdomsprojekten skapar mervärde

Denna metastudie har belyst projekt inom Socialfonden och den betydelse de haft för de unga som deltagit i dessa projekt. Totalt har de projekt som omfattas av de 61 utvärderingsrapporter som granskats en budget på över 800 miljoner kronor. Även om detta är en förhållandevis liten del av den samlade svenska arbetsmarknadspolitiken är det tydligt att Socialfonden har kunnat erbjuda resurser för insatser som gett ett mervärde i förhållande till ordinarie myndighetsutbud. Utvärderingarna beskriver ofta att projekten gjort det möjligt för olika aktörer att med ett ökat handlingsutrymme lägga mer tid och kraft på varje enskild individ än vad som annars varit möjligt. Många behov hos den komplexa målgrupp som arbetslösa unga utgör har på detta sätt blivit tillgodosedda. Vi har fått många berättelser från unga som uppfattar sig som sedda och fått stöd på ett sätt som de tidigare saknat. Detta leder många gånger till att unga tar sig vidare till arbete, studier eller andra insatser. Exakt vad det är som leder fram till denna utveckling är det däremot svårt att få grepp om genom utvärderingarna, om det nu finns något utöver det individuella stöd och det sociala sammanhang som unga får i projekten. Men vi kan under alla omständigheter se att ungdomsprojekten inom Socialfonden bidrar med ett mervärde genom att möjliggöra dessa särskilda satsningar på unga som behöver extra stöd.

Referenser

Brulin, G & Svensson, L (2011). *Att äga, styra och utvärdera stora projekt.* Lund: Studentlitteratur.

Cassidy, E Leviton, L & Hunter, D (2006). "The Relationships of Program and Organizational Capacity to Program Sustainability: What helps programs survive". I: *Evaluation and Program Planning*. Vol. 29(2), s. 149–152.

Community of Practice on Results-Based Management (2013). *Sourcebook on results based management in the European Structural Funds.*

Conrah, U G (2003). "Varför misslyckas samverkan". I: *Socionomen* 2/2003, s. 25–29.

Danermark, B (2003). *Samverkan – himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia förlag.

Danermark, B & Germundsson, P (2007). *Nya vägar till arbetsmarknaden – kvalitetssäkring av samverkan.* Stockholm: Liber.

Ehneström, C & Ellström, P E & Svensson, L (2012). *Kompetensutveckling med inriktning på arbetsorganisation för ett ökat lärande och en bättre hälsa. Syntes av kunskap om och från nio projekt, Delrapport 1.* Temagruppen A&O. Luleå: Luleå tekniska universitet.

ESF-rådet (2007). *Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF). 2007–2013.* Opublicerat dokument.

ESF-rådet (2010). *Handledning för uppföljning och utvärdering inom Socialfondsprojekt.* Promemoria, beslutsnummer 2010-137. Opublicerat dokument.

ESF-rådet (2013a). *Socialfonden i Siffror 2013. Projektens deltagare och nytta.* Örebro: APeL FoU.

ESF-rådet (2013b). *Socialfonden i Sverige 2007–2013 – Årsrapport 2012.* Opublicerad stencil.

Eurofund (2012). *Effectiveness of policy measures to increase the employment participation of young people.* Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Fred, M., Aggestam, J., Jacobsson, E. & Svensson, L. (2012). *Little pieces of a large puzzle.* Stockholm: Tillväxtverket.

Forsell, R & Fred, M & Hall, P (2013). "Projekt som det politiska samverkanskravets uppsamlingsplatser: en studie av Malmö stads projektverksamheter". I: *Scandinavian Journal of Public Administration*. Vol. 17(2), s. 37–59.

Goodson, P & Murphy Smith, M & Mayer, B & Gottlieb, N H (2001). "Maintaining Prevention in Practice Survival of PPIP in Primary Care Settings". I: *American Journal of Preventive Medicine*. Vol. 20(3), s. 184–189.

Hall, C & Liljeberg, C (2011). *En jobbgaranti för ungdomar? Om arbetsförmedlingens ungdomsinsatser.* Rapport 2011:1. Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- politisk utvärdering.

Hallin, G & Halldén, J & Jupiter, J & Lindquist, P & Strömblad, J (2012). *Ökad jämställdhet och bättre tillgänglighet genom Socialfonden? En utvärdering av jämställdhets- och tillgänglighetsaspekter i genomförandet av Socialfondsprogrammet.* Stockholm: Kontigo. Opublicerad stencil.

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (2011). *Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet.* Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

- Jansson, S (2013).** "Från On-going Evaluation till lärande utvärdering." I: Sävenstrand m fl. *Erfarenheter av lärande utvärdering*. SPel-rapport nr 8, 2013. Örebro: Apel FoU.
- Jönsson, F & Eriksson, A (2010).** *Lärande utvärdering i praktiken – en studie av hur lärande utvärdering uppfattas och används i Socialfondsprojekt*. Linköping: Apel Fou/SPeL.
- Karlsson Vestman, O (1999).** *Utvärdering – mer än metod*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Patton, M Q (1990).** *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park: SAGE Publications Inc.
- Pawson, R (2002).** "Evidence Based Policy - In search of a method". I: *Evaluation*. Vol. 8(2), s. 157–181.
- Perrin, B (2006).** "How Evaluation Can Help Make Knowledge Management Real". I: Rist, R C & Stame, N (red). *From Studies to Streams. Managing evaluative systems. Comparative Policy Evaluation*, Volume XII. New Jersey: Transaction Publishers.
- Ramböll Management (2012).** *Utvärdering av Europeiska socialfonden – preliminära resultat*. Stockholm: Ramböll Management. Opublicerat dokument
- Riksrevisionen (2010).** *Riksrevisorernas årliga rapport 2010*. Stockholm.
- Riksrevisionen (2011-06-07).** *Yttrande över Huvudbetänkandet Långtidsutredningen 2011. (SOU 2011:11)*. Stockholm: Riksrevisionen.
- Savaya, R & Spiro, S (2012).** "Predictors of Sustainability of Social Programs". I: *American Journal of Evaluation*. Vol. 33(1), s. 26–43.
- Senge, P (1990).** *The Fifth Discipline: the art and practice of the learning organization*. New York: Currency Doubleday.
- Scriven, M (1991).** *Evaluation Thesaurus*. London: Sage Publications.
- SOU 2008:18** *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren*. Stockholm: Fritze.
- Socialstyrelsen (2012).** *Om implementering*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Statskontoret (2013).** *Förhandsutvärdering av nationellt program för Europeiska socialfonden*. Delrapport. Stockholm: Statskontoret.
- Sundell, K. & Soydan, H. (2008).** "Från kunskap till praktik" I Roselius, M. & Sundell, K. (red.) *Att förändra socialt arbete – forskare och praktiker om implementering*. Stockholm: Gothia förlag.
- Svensson, L (2013).** "Hur svarar praktiken mot boken?" I: Sävenstrand m fl. *Erfarenheter av lärande utvärdering*. SPel-rapport nr 8, 2013. Örebro: Apel FoU.
- Svensson, L & Brulin, G & Jansson, S & Sjöberg, K (2009).** *Lärande utvärdering genom följeforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, L & Brulin, G & Jansson, S & Sjöberg, K (2013).** *Att fånga effekter av program och projekt*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, O. & Zander, S. (2014).** "Utvecklingsarbete i arbetsmarknadsprojekt för unga" I *Ungas vägar till etablering*, Studentlitteratur (kommande).
- Sävenstrand, A (2011).** *Lärandeansatsen i 38 utvärderingsrapporter inom Socialfonden*. Linköping: Apel Fou/SPeL.
- Sävenstrand, A & Svensson, L & Holmström, P & Forssell, R & Fred, M (2012).** *Pärilbandsprojekt. Projekt som verktyg i långsiktig utvecklingsstrategi*. Spel-rapport nr 5, 2012. Örebro: APeL FoU.

Sävenstrand, A & Uliczka, H & Jansson, S & Svensson, L (2013). *Erfarenheter av lärande utvärdering.* SPel-rapport nr 8, 2013. Örebro: Apel FoU.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2010). *Europeiska socialfonden och unga – prioritering av projekt för unga 2007–2010.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011). *I praktiken sänker vi trösklarna – en skrift om meningsfull praktik.* Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:3. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2012a). *Utvärdering av arbetsmarknadsprojekt för unga. Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt delfinansierade av Europeiska socialfonden.* Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:2. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2012b). *Temporära organisationer för permanenta problem.* Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:1. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2012c). *Kreativa projekt. Kartläggning av projekt i programområde 2.* Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:6. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Thorén, K.H. (2012). *Kommunal arbetsmarknadspolitik – en kunskapsöversikt över åtgärder för arbetslösa socialbidragstagare.* Rapporter från riksdagen 2011/12:RFR15.

Thörnquist, A (2011). *I utkanten av arbetets marknad: ESF-projekt i ett arbetsmarknads- och arbetsmiljöperspektiv.* Temagruppen Integration i arbetslivet, 2011:3. Norrköping: Linköpings universitet.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Fokus09. Metoder för att bryta utanförskap – exempel från Europa.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011). *När, var, hur om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden.* Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:1. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Vedung, E (1998). *Utvärdering i politik och förvaltning.* Andra upplagan. Studentlitteratur. Lund.

Vedung, E (2011). "Några traditionella utvärderingsmodeller". I: Blom, B & Morén, S & Nygren, L (red.). *Utvärdering i socialt arbete. Utgångspunkter, modeller och användning.* Stockholm: Natur och Kultur.

Wistus, S (2010). *Det motsägelsefulla partnerskapet. En studie av utvecklingspartnerskap som organiseringsform inom EQUALprogrammet.* Linköping: LiU Tryck.

Bilaga 1 – Granskade rapporter

Nr	Titel	Författare	Organisation	Projekt
1	Projekt: Industri-Porten	Magnus Hegardt	HM Affärsutveckling AB	IndustriPorten
2	Utvärdering av Via Lärling	?	Malmö Högskola	VIA Lärling
3	Ung och arbetslös i KUBIK	Lena Kulo	Luleå Tekniska Universitet	Projekt KUBIK
4	Ung i fokus – integration, egenmakt och samhällsengagemang	Ove Svensson	Högskolan i Halmstad	Ung i Fokus
5	Somliga ljus brinner aldrig ut. Slututvärdering Framtidsspår	Gunnar Svensson	Integratia	Framtidsspår
6	Utvärdering av ESF-projektet Arbetsporten	Pia Holgersson	Velopia	Arbetsporten
7	Unga som vill och kan – En utvärdering av projektet Work factory i Säffle, Åmål, Årjäng, Dals-Ed och Bengtsfors kommuner	Linda Harkman Sara Sandström	Karlstad Universitet	Work Factory
8	"Man tar tag i sitt liv och utvecklas som person" – Följeforskning om Communicares projekt Job College	Ingrid Ranke Sara Sandström	Karlstads Universitet - Cerut (Centrum för forskning om regional utveckling)	Job College
9	Vägar fram - ungdomssamverkan i Söderhamn. Utvärdering av ESF-projektet Högtrycket	Maria Vallström	FoU Söderhamn	Högtrycket
10	Unga som vill och kan - En utvärdering av projektet Work Factory i Säffle, Åmål, Årjäng, Dals-Ed och Bengtsfors kommun	Linda Harkman Sara Sandström	Karlstads Universitet - Cerut (Centrum för forskning om regional utveckling)	Work Factory/ Unga som vill!
11	Utvärdering av mentorprogrammet – en av insatserna inom projektet FIVE	Elisabeth Ahnberg Jan Messing	Dalarnas forskningsråd	Five
12	Utvärdering av fasen samverkan mellan programområde 1 och programområde 2	Elisabeth Ahnberg	Dalarnas forskningsråd	Five
13	Utvärdering av insatsen valideringsmaterial	Elisabeth Ahnberg	Dalarnas forskningsråd	Five
14	Handledarinsatsen	Elisabeth Ahnberg	Dalarnas forskningsråd	Five
15	Följeforskning av FIVE Slutrapport.	Elisabeth Ahnberg	Dalarnas forskningsråd	Five
16	Följeutvärdering av projekt KomPaRe. Slutrapport	Jane Magnusson	SERUS	KomPaRe
17	Projekt "Tusen nya ungdomsjobb" - rapport från Lärande utvärderingsinsats	Ulf Hägglund	European Minds	1 000 nya ungdoms- jobb i Luleå
18	Utvärdering av Projektet Back on Track	Charlotte Sävås Nicolaisen	Sweco Eurofutures AB	Back on track
19	Följeutvärdering av projekt Navigatorcentrum i Östersund	Lisa Fröbel Hannele Johansson	SERUS	Navigatorcentrum i Östersund
20	Samhällsekonomisk utvärdering. Projekt Navigatorcentrum Östersunds kommun	Sven Vikberg Claes Malmquist	Payoff AB	Navigatorcentrum i Östersund
21	Utvärdering av TAGE Gällivare	Lena Rantakyro	Luleå Tekniska Universitet	TAGE Gällivare
22	Halvtidsutvärdering av projektet NUEVO	?	Splitvision Research	NUEVO
23	Ung möjlighet. Slutrapport från processutvärdering	Monica Brodén	AHAKO	Ung möjlighet
24	Utvärdering av PUB-projektet	Lennart Sjöberg Bert-Ola Gradin	Bollnäs Konsult och Invest AB	Praktisk Utredning och Bedömning
25	Processutvärdering av PALLADIUM. Ett projekt mellan Katrineholms kommun och Vingåkers kommun	?	Demokratikonsult och Samarbets- partner	Palladium
26	Unga i Jobb - ett projekt med kvalitetssäkrade praktikplatser för unga arbetslösa i stadsdelen Östra Göteborg	Anette Moberg	Contextio Ethnographic	Unga i jobb - Kortedala/Bergsjön

Andel unga deltagare	Typ av rapport	Typ av projektägare	Region	Startdatum projekt	Slutdatum projekt	Total budget (ESF+medfinansiering +transnationellt)
100 %	Slutrapport	Kommun	Småland och Öarna	2008-08-01	2010-06-30	3 422 791 kr
85 %	Slutrapport	Kommun	Sydsverige	2008-05-05	2010-05-30	12 656 854 kr
98 %	Slutrapport	Kommun	Övre Norrland	2008-08-01	2010-07-31	6 819 149 kr
97 %	Slutrapport	Kommun	Västsverige	2008-05-01	2011-04-30	19 150 000 kr
98 %	Slutrapport	Ideell aktör	Västsverige	2008-05-01	2010-12-31	17 357 458 kr
84 %	Slutrapport	Kommun	Sydsverige	2008-06-01	2010-05-31	4 295 760 kr
92 %	Slutrapport	Kommun	Västsverige	2008-05-01	2010-04-30	9 864 347 kr
92 %	Slutrapport	Ideell aktör	Östra Mellansverige	2008-08-01	2011-02-28	66 749 737 kr
96 %	Slutrapport	Kommun	Norra Mellansverige	2008-05-01	2010-04-30	15 020 000 kr
95 %	Slutrapport	Kommun	Norra Mellansverige	2008-05-01	2010-06-30	6 124 484 kr
91 %	Delrapport	Näringsliv	Norra Mellansverige	2008-06-01	2011-08-31	Se nedan
91 %	Delrapport	Näringsliv	Norra Mellansverige	2008-06-01	2011-08-31	Se nedan
91 %	Delrapport	Näringsliv	Norra Mellansverige	2008-06-01	2011-08-31	Se nedan
91 %	Delrapport	Näringsliv	Norra Mellansverige	2008-06-01	2011-08-31	Se nedan
91 %	Slutrapport	Näringsliv	Norra Mellansverige	2008-06-01	2011-08-31	20 932 146 kr
84 %	Slutrapport	Kommun	Övre Norrland	2008-08-11	2010-08-10	12 507 868 kr
98 %	Slutrapport	Kommun	Övre Norrland	2008-11-03	2010-11-02	20 173 972 kr
100 %	Slutrapport	Stiftelse (kommun/landsting)	Mellersta Norrland	2009-01-02	2010-12-31	4 918 639 kr
99 %	Slutrapport	Kommun				Se nedan
99 %	Slutrapport	Kommun	Mellersta Norrland	2008-11-01	2011-10-30	16 412 252 kr
84 %	Slutrapport	Näringsliv	Övre Norrland	2008-09-01	2010-08-31	7 483 333 kr
74 %	Delrapport	Kommunförbund	Östra Mellansverige	2008-11-01	2012-02-29	74 575 639 kr
97 %	Slutrapport	Arbetsförmedlingen	Östra Mellansverige	2008-11-01	2012-06-30	21 838 658 kr
78 %	Slutrapport	Kommun	Norra Mellansverige	2009-03-01	2012-02-28	8 662 885 kr
92 %	Slutrapport	Kommun	Östra Mellansverige	2009-02-01	2011-12-31	11 178 408 kr
93 %	Slutrapport	Kommun	Västsverige	2009-01-12	2012-02-29	8 597 104 kr

27	"Det handlar om något större" kunskaper om ungdomars möte med sin stad. Följeforskning om New City	Mikael Stigendal Josefin Aggestam	Malmö Högskola	New City
28	Slutrapport Mellan Rum	Anette Moberg Eva Sennemark	Contextio Ethnographic AB	Mellan Rum (MR)
29	Shift. Projektutvärdering	Agneta Lindqvist		Shift
30	Utvärdering av projektet Vita Villan i Tranemo kommun	Lolo Lebedinski	FoU Sjuhärad Vålfärd	Vita villan
31	Andra Chansen. Slututvärdering	Steffen Ovdal Nina Olsson	Ramböll Management	Ung i centrum
32	Ung i Centrum. Slutrapport, utvärdering	Anita Wiklander Anna Jacobsson Lund	Annorlunda Konsult	Ung i centrum
33	VAN – Verktyg för anställning. Utvärdering av samverkans-projektet VAN för ungas ökade konkurrenskraft och etablering i arbetslivet	Ove Svensson	Högskolan i Halmstad	VAN - Verktyg för Anställning
34	Trans-Sam, TRANSnationell SAMverkan för ungas etablering i arbetslivet	Gunilla Backman	European Minds	Trans-sam
35	Utvärdering av arbetsmarknads-projektet 16-24. Delrapport 1	Malin Bolin	Fou Västermorland	16-24
36	Utvärdering av arbetsmarknads-projektet 16-24. Delrapport 2	Malin Bolin	Fou Västermorland	16-24
37	Utvärdering av projekt 16-24. En sammanfattning av delrapport 1 och 2 i arbetsmarknadsprojekt 16-24 mellan åren 2010-2012 i Sollefteå kommun	Helene Hillborg	Fou Västermorland	16-24
38	Utvärdering. Anpassade yrkesutbildningar inom projekten Grenverket Södertörn och Grenverket Nynäshamn och Tyresö	Bengt Månström	Payoff AB	Grenverket Södertörn
39	Utvärdering av Grenverket Södertörn – Delrapport 1	Tobias Bjöörn Henrik Fagerlind	PwC	Grenverket Södertörn
40	Utvärdering av Grenverket Södertörn – Delrapport 2	Tobias Bjöörn Henrik Fagerlind	PwC	Grenverket Södertörn
41	Utvärdering av Grenverket Södertörn – Delrapport 3	Tobias Bjöörn Henrik Fagerlind	PwC	Grenverket Södertörn
42	Utvärdering av Grenverket Södertörn – Delrapport 4	Tobias Bjöörn Henrik Fagerlind	PwC	Grenverket Södertörn
43	Utvärdering av Grenverket Södertörn – Delrapport 5	Tobias Bjöörn Henrik Fagerlind	PwC	Grenverket Södertörn
44	Utvärdering av Grenverket Södertörn – Delrapport 6	Tobias Bjöörn Henrik Fagerlind	PwC	Grenverket Södertörn
45	Ung Framtid – slutrapport	Joakim Tranquist	Tranquist Utvärdering AB	Ung Framtid
46	Utvärdering SPIRA Stockholm	?	Triolog	W18-24
47	Halvtidsutvärdering av projektet Unga till arbete – strukturfonds-projekt W 18-24	Marie Nyman Johanna Jansson Karin Alexanderson	Dalarnas forskningsråd	W18-24
48	Slutrapport för projektet Unga till arbete – strukturfondsprojekt W 18-24	Johanna Jansson Marie Nyman	Högskolan Dalarna	W18-24
49	Utvärderingsrapport - projekt TRIO	Patrik Lindahl Anna Berg Jansson	European Minds	TRIO
50	Så blev det! Utvärdering av projektet Karriär i Halland – unga i övergången mellan studier och arbetsliv	Ingrid Karlsson	Högskolan i Halmstad	Karriär i Halland
51	Delrapport 2. Utvärdering av projekt Navigatorporten	Joakim Tranquist Mattias Norling	Tranquist Utvärdering AB	Navigatorporten
52	En första delutvärdering av JOBBREADY. Ett projekt för samverkan kring "unga utanför"	María Padrón Hernández Eva Sennemark	Contextio Ethnographic AB	Jobbready
53	Utvärdering projekt Iter. Slutrapport	?	Swedegroup	Projekt Iter
54	Följeutvärdering av projekt UTAN – Unga Till Arbete i Norr	Hannele Lanner Johansson Jane Magnusson	SERUS	Unga Till Arbete i Norr (UTAN)

90 %	Slutrapport	Ideell aktör	Sydsverige	2009-01-15	2011-12-31	11 649 900 kr
93 %	Slutrapport	Kommunförbund	Västsverige	2009-05-04	2011-05-03	23 580 800 kr
100 %	Slutrapport	Landsting/kommun	Småland och Öarna	2009-05-15	2011-04-30	3 524 793 kr
93 %	Slutrapport	Kommun	Västsverige	2009-05-04	2011-05-04	5 491 959 kr
100 %	Slutrapport	Kommun	Östra Mellansverige	2009-08-01	2012-12-31	20 455 288 kr
100 %	Slutrapport	Kommun	Mellersta Norrland	2009-08-17	2012-07-31	3 038 801 kr
88 %	Slutrapport	Förening	HK Lijeholmen	2009-08-01	2012-04-30	8 610 196 kr
97 %	Slutrapport	Ideell aktör	HK Lijeholmen	2009-09-01	2012-02-29	8 111 939 kr
97 %	Delrapport	Kommun	Mellersta Norrland	2010-01-01	2012-12-31	Se nedan
97 %	Delrapport	Kommun	Mellersta Norrland	2010-01-01	2012-12-31	Se nedan
97 %	Slutrapport	Kommun	Mellersta Norrland	2010-01-01	2012-12-31	10 047 361 kr
98 %	Slutrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-02	2013-06-30	Se nedan
98 %	Delrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-03	2013-06-25	Se nedan
98 %	Delrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-02	2013-06-26	Se nedan
98 %	Delrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-01	2013-06-27	Se nedan
98 %	Delrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-00	2013-06-28	Se nedan
98 %	Delrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-01	2013-06-29	Se nedan
98 %	Delrapport	Samordningsförbund	Stockholm	2009-11-02	2013-06-30	66 435 185 kr
98 %	Slutrapport	Kommun	Sydsverige	2010-03-01	2014-02-28	13 240 634 kr
94 %	Slutrapport	Polismyndigheten	Stockholm	2009-10-26	2011-06-30	5 575 572 kr
98 %	Delrapport	Kommunförbund	Norra Mellansverige	2010-01-11	2013-12-31	Se nedan
98 %	Halvtids- + slutrapport	Kommunförbund	Norra Mellansverige	2010-01-11	2013-12-31	55 176 693 kr
93 %	Slutrapport	Kommun	Övre Norrland	2010-01-11	2011-12-23	11 060 960 kr
97 %	Slutrapport	Kommunförbund	Västsverige	2010-01-01	2011-12-31	14 025 734 kr
89 %	Delrapport	Kommun	Sydsverige	2010-10-01	2013-09-30	15 633 822 kr
100 %	Delrapport	Kommun	Västsverige	2011-02-01	2014-01-31	10 695 279 kr
100 %	Slutrapport	Kommun	Västsverige	2011-02-01	2012-12-31	4 059 084 kr
100 %	Delrapport	Kommun	Övre Norrland	2011-08-01	2014-01-31	19 088 800 kr

55	Att lära för (arbets-)livet. Ungas väg ut på arbetsmarknaden. En bakgrundsbeskrivning och redovisning av första året av Ung i Ängelholm	Jan Karlsson	?	UNG i Ängelholm
56	PM 1 - lärande utvärdering. Mobiliseringsfasen Framtid Kronoberg	Göran Hallin Johanna Jupiter m fl	Kontigo AB	Framtid Kronoberg
57	Framtid Kronoberg. Rapport nr 2 från lärande utvärderingen	Göran Hallin Veronica Persson	Kontigo AB	Framtid Kronoberg
58	Utvärderingsrapport, Ungdomskraft	Mikael Håkansson Anne Markowski	European Minds	Ungdomskraft
59	Utvärderingsrapport, Ungdomskraft	Mikael Håkansson	European Minds	Ungdomskraft
60	Entré. Slutlig följeforskningsrapport	Bo Eriksson	Dörröppnare och tröskelsänkare	Dörröppnare och tröskelsänkare
61	Utvärdering av projektet Unga till Arbete	Charlotte Sävås Nicolaisen	Unga till arbete	Unga till arbete

92 %	Delrapport	Kommun	Sydsverige	2011-09-01	2014-06-30	13 714 320 kr
89 %	Delrapport	Kommun				Se nedan
89 %	Delrapport	Kommun	Småland och Öarna	2012-01-02	2014-06-30	47 196 999 kr
100 %	Delrapport	Kommun	HK Lijeholmen			Se nedan
100 %	Delrapport	Kommun		2012-02-10	2014-06-30	11 376 000 kr
51 %	Slutrapport	Arbetsförmedlingen	Mellersta Norrland	2010-06-01	2013-05-31	19 932 442 kr
47 %	Slutrapport	Arbetsförmedlingen	Norra Mellansverige	2009-09-01	2012-06-30	32 458 385 kr
						802 922 430 kr

Bilaga 2 – Urval och analys av utvärderingar

Tranquist Utvärdering har på uppdrag av Temagruppen Unga i arbetslivet genomfört en metaanalys av utvärderingar av ungdomsprojekt som finansierats med stöd från Europeiska socialfonden. Syftet med studien är att få kunskap om metoder och arbetssätt, implementering, identifierade hindrande regelverk och strukturer i genomförandet av arbetsmarknadsprojekt riktade till unga samt om utvärderingarnas kvalitet.

Uppdraget har genomförts genom en *metasyntes* av utvärderingsrapporter från ungdomsprojekt med finansiering från Socialfonden. Detta innebär en kvalitativ genomgång av ett antal utvärderingar i syfte att generera övergripande kunskap baserat på deras innehåll. Detta arbete har utförts av Joakim Tranquist (uppdragsledare), Jessica Tranquist och Harry Petersson.

Metastudien har skett via en granskning av ett urval av utvärderingsrapporter som producerats i anslutning till ungdomsprojekt som finansierats av Socialfonden under programperioden 2007–2013. Urval har skett bland rapporter som funnits tillgängliga inför studiens påbörjande. Ungefär 60 rapporter har samlats in av Temagruppen Unga i arbetslivet, bland annat via ESF-rådets projektbank. Dessutom har Tranquist Utvärdering samlat in utvärderingsrapporter i anslutning till andra uppdrag. Totalt uppgår den totala tillgången på utvärderingar från Socialfonden under innevarande programperiod till drygt 400 rapporter.

En grundläggande urvalsprincip har sedan varit att utvärderingarna ska avse projekt inom ramen för Socialfondens programområde 2 och projekt som primärt riktar sig till ungdomar. För att identifiera relevanta

utvärderingsrapporter har uppgifter om de projekt som utvärderingarna avser hämtats från ESF-rådets ärendehanteringssystem (EBS). I denna databas finns uppgifter om andelen unga (16–24 år) bland de finansierade projektens deltagare. För att hos ESF-rådet räknas som ungdomsprojekt ska andelen unga uppgå till mer än 75 procent. För att få spridning på olika typer av projektägare har även två projekt som drivs av Arbetsförmedlingen inkluderats. I dessa projekt är andelen unga lägre, men inkluderingen av projekt som drivs av Arbetsförmedlingen har ansetts uppväga detta faktum.

Ovan nämnda urval resulterade i 81 tillgängliga rapporter. De resurser som via Temagruppen Unga i arbetslivet avsatts för metaanalysen medgav ett urval av cirka 60 rapporter. Därför gjordes ytterligare gallring baserat på rapporternas karaktär. Bland rapporterna fanns 40 slutrapporter och 41 delrapporter, där delrapporterna i vissa fall avsåg projekt där även slutrapport fanns. I första hand har slutrapporter från avslutade utvärderingar tagits upp i urvalet. Vad gäller det avslutande urvalet bland befintliga delrapporter var dessa av varierande karaktär. Bland annat fanns 10 delrapporter från ett projekt i enklare pm-format. Ett annat projekt hade sex delrapporter som var mer som fristående rapporter. Av delrapporterna har sådana rapporter inkluderats där inriktningen har bedömts vara av sådan karaktär att de på förhand bedömts tillföra metastudien relevant information.

Sammantaget resulterade urvalet i att 61 rapporter ingått i metastudien. Dessa finns angivna i en tabell i bilaga 1. Av tabellen framgår även uppgifter om det

projekt som utvärderats.

Inför granskningen av de rapporter som valts ut konstruerades en läsmatris med frågor att ställa om aktuella rapporter. Läsmatrisen har i första hand utgått från de frågor som utgör grund för metastudien. Matrisens underlag har sedan legat till grund för analys och sammanställning av rapporter. För läsning och bearbetning har tre timmar per rapport avsatts. Varje rapport har lästs av en person, men avstämning och granskning av respek-

tive noteringar har genomförts mellan de tre läsarna.

I den avslutande analys som resulterat i den skriftliga slutrapporten har metastudiens resultat kopplats till såväl programdokument som programutvärderingar och andra tematiska studier som gjorts i anslutning till genomförandet av Socialfonden i Sverige under programperioden 2007–2013. För mer information om temagruppen besök vår hemsida www.temaunga.se

Lärdomar från arbetsmarknadsprojekt för unga

Du håller i din hand en publikation från Temagruppen Unga i arbetslivet. Vi samlar in och sprider erfarenheter från arbetsmarknadsprojekt som riktar sig till unga och medfinansieras av Europeiska socialfonden under perioden 2007-2013. 2012 gav Temagruppen Unga i arbetslivet ut rapporten Utvärdering av arbetsmarknadsprojekt för unga som var ett första försök till att aggregera resultaten från ett 20-tal utvärderingar av enskilda projekt.

Denna rapport är en metaanalys av 61 utvärderingar genomförd av Tranqvist Utvärdering på uppdrag av Temagruppen Unga i arbetslivet.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden